

Oikeus kasvaa ilman väkivaltaa

Kuritusväkivalta lyhytelokuvassa

PÄIVI YLI-KOSKI

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2013

YLI-KOSKI, PÄIVI: Oikeus kasvaa ilman väkivaltaa. Kuritusväkivalta lyhytelokuvassa.

Pro gradu -tutkielma, s.60, 1 liitesivu
Ohjaaja: Professori Anneli Anttonen
Sosiaalipolitiikka
Toukokuu 2013

Käsittelen tutkielmassani kuritusväkivaltaa yhden valistuksellisen lyhytelokuvan kautta. Lastensuojelun keskusliiton lyhytelokuva *Väkivallaton lapsuus* on noin kahdeksan minuuttia kestävä valistusvideo, jossa käsitellään ruumiillista kurittamista eli kuritusväkivaltaa. Käsite ”kuritusväkivalta” on Lastensuojelun keskusliiton Älä lyö lasta -kampanjan merkittävä panos. Uuden käsitteen avulla lievempänä pidetyt kurituskeinot kuten luunappi ja tukistaminen voidaan helpommin ymmärtää väkivallaksi, lapseen kohdistuvaksi pahoinpitelyksi.

Lastensuojelun keskusliitto on useana vuonna selvittänyt aikuisten suhtautumista kuritusväkivaltaan. Viimeisin selvitys on vuodelta 2012. Ruumiillisen kurituksen hyväksyvien määrä on näiden selvitysten mukaan laskenut, mutta kuritusväkivallan hyväksyy edelleen lähes joka viides vastaaja. Vaikka lyhytelokuva julkaistiin vuonna 2006 osana Älä lyö lasta -kampanjaa, on se edelleen ajankohtainen. Internetistä vapaasti ladattavissa oleva ja sähköisissä medioissa helposti levitettävä valistusvideo on sekä kestänyt aikaa että ollut luomassa uudenlaista mediaa hyödyntävää valistusta.

Lyhytelokuva-aineistoni analyysissä tukeudun semioottiseen metodiin. Semiotikko Roland Barthes esitteli vuonna 1974 viidestä koodista koostuvan koodistonsa. Näiden viiden koodin avulla pilkon ja kokoon uudelleen lyhytelokuvan merkeiksi ja merkityksiksi. Lyhytelokuvan argumentti muodostuu selkeästi rajatuksi kokonaisuudeksi lapsen oikeudesta väkivallattomaan kasvuun.

Tutkielmani tuloksena on analyysi siitä, miten lyhytelokuvan keinoin voidaan valistaa katsojia, jotta kuritusväkivalta ymmärretään väkivallaksi. *Väkivallaton lapsuus* on valistuksellinen kertomus, joka sisältää kuritusväkivaltaesimerkkejä ja -tilanteita, katsojan omaatuntoa vavisuttavia hetkiä sekä neuvoja ja ohjeita. Johtopäätöksenä on lapsen oikeuksia polkevan ruumiillisen kurituksen väkivaltainen luonne ja sen käsittäminen vääräksi ja rikolliseksi tavaksi kasvattaa lasta. ”Kuritusväkivalta” uudiskäsitteenä on merkittävässä osassa kuritusväkivallan tuomitsevan muutoksen edistämiseksi.

Asiasanat: Ruumiillinen kuritus, kuritusväkivalta, valistus, semiotiikka

YLI-KOSKI, PÄIVI: Right to grow without violence. Corporal punishment in a short film.

Master's Thesis: 60 pages, 1 appendix
Supervisor: Professor Anneli Anttonen
Social Policy
May 2013

In my thesis I discuss corporal punishment through an educational short film. The short film *Non-violent childhood* (*Väkivallaton lapsuus*) by Central union for child welfare (Lastensuojelun keskusliitto) is about eight minutes long educational film which handles corporal punishment. A remarkable contribution by a campaign called Don't hit a child (*Älä lyö lasta*) is the creation of a new concept "kuritusväkivalta" which can be translated as punishment-related violence. Through this new concept the means considered as mild punishments such as fillips and hair pulling can be more easily understood as violence an assault fallen upon a child.

For several years Central union for child welfare has researched the attitudes towards corporal punishment. The last survey is from the year 2012. According to these surveys the amount of people who accept corporal punishment has decreased but corporal punishment is still accepted by almost one fifth of the respondents. Even though the short film was released in 2006 as a part of the campaign it is still a topical issue. The educational film which one can download for free from the Internet and it is easily shared through the media has both stood the test of time and been creating a new kind of use of the media as a means of education.

My analysis of the short film data is based on the semiotic method. Semiotician Roland Barthes presented a code system consisting of five codes in the year 1974. With the help of these five codes I break down and reassemble the short film into marks and meanings. The argument of the short film becomes clearly fixed totality of a child's right to non-violent growth.

The result of my thesis is the analysis of how in the means of the short film we can educate the viewers in order to make them understand that corporate punishment is physical violence. *Non-violent childhood* is an educational story which includes examples and situations of corporate punishment moments that rock a viewer's conscience but also words of advice and instructions. The conclusion is the violent nature of trampling upon the rights of children and understanding it as a wrong and an illegal way of raising a child. "Punishment-related violence" as a new concept is in a significant role in promoting the disapproval of corporal punishment.

Keywords: Corporal punishment, punishment-related violence, education, semiotic

Sisällys

1 JOHDANTO.....	1
2 KURITUSVÄKIVALTA.....	3
2.1 RUUMILLINEN KURITUS SUOMALAISSA KODEISSA.....	4
2.2 UUSI KÄSITE ”KURITUSVÄKIVALTA”.....	9
2.3 LAKI MUUTTUI, MUUTTUIVATKO ASEENTEET?.....	10
2.4 KURITUSVÄKIVALTA RUOTSISSA JA SAKSASSA	13
3 LYHYTELOKUVA-AINEISTON TUTKIMINEN	17
3.1 TUTKIMUSSUUNNITELMASTA TOIMEEN.....	19
3.2 TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
3.3 AINEISTONA VARJOJA JA VALOA	21
3.4 SEMIOTIIKKA JA BARTHESIN KOODISTO	22
3.4.1 Viisi koodia.....	24
3.5 ANALYYSIN TOTEUTUS JA KULKU	26
4 VÄKIVALLATON LAPSUUS -LYHYTELOKUVA JA BARTHESIN KOODIT	29
4.1 TOIMIVIA JAKSOJA	30
4.2 TARINOISTA VIESTIKSI	33
4.3 MERKITYKSIÄ KUVASSA JA ÄÄNESSÄ	36
4.4 VASTAKOHTIA VAIHDELLEN	44
4.5 KULTTUURIN SANELEMAA	46
5 LAPSEN OIKEUS VÄKIVALLATTOMAAN LAPSUUTEEN	50
6 LOPUKSI	54
<i>Lähteet.....</i>	<i>57</i>
<i>Liite</i>	<i>61</i>
TAULUKKO 1 LAPSIUHRITUTKIMUKSEN TULOKSIA VUODELTA 2008	7
TAULUKKO 2 RUUMILLISTA KURITTAMISTA HYVÄKSYTTÄVÄNÄ PITÄVIEN PROSENTTIOSUUDET	11
TAULUKKO 3. VÄKIVALLATON LAPSUUS -LYHYTELOKUVAN SEEMEJÄ JA KONNOTAATIOITA	37
KUVA 1 KURITUSVÄKIVALLAN HYVÄKSYVIEN MIESTEN JA NAISTEN OSUUDET 1981–2012	12
KUVA 2 JAKSOJEN SIOITTUMINEN VÄKIVALLATON LAPSUUS -LYHYTELOKUVASSA	28
KUVA 3 ENSIMMÄINEN INFOJAKSO	39
KUVA 4 NELJÄS INFOJAKSO	39
KUVA 5 VANHEMPI ERIKOISLÄHIKUVAJAKSOSSA.....	40
KUVA 6 TUKKAPÖLLYJAKSON LAPSI	41
KUVA 7 LUUNAPPIJAKSON LAPSI.....	41
KUVA 8 LAPSELTA AIKUISELLE -JAKSON LAPSI.....	42
KUVA 9 LAPSELTA AIKUISELLE -JAKSON LAPSI.....	42
KUVA 10 OMA VANHEMPI	43
KUVA 11 LAPSELTA VANHEMMALLE -JAKSON VANHEMPI	43
KUVA 12 LAPSELTA VANHEMMALLE -JAKSON VANHEMPI	43
KUVA 13 ESIMIES	44
KUVA 14 HÄIRITTY ESIMIES	44

1 Johdanto

Kuritusväkivalta on väkivaltaa, jossa aikuinen pyrkii rankaisemaan lasta tai säätelemään hänen käyttäytymistään fyysisesti. Se on yksi perheväkivallan muoto. Kuritusväkivaltaa on esimerkiksi lapsen tukistaminen, läimäyttäminen, kovakourainen käsittely ja väkivallalla uhkaaminen. Kuritusväkivalta on uhka lapsen kasvulle ja kehitykselle, joten kaikki kuritusväkivallaksi katsottavat teot ovat rangaistavia pahoinpitelyrikoksia. Suomessa kuritusväkivalta kiellettiin lailla vuonna 1984.

Lainmuutoksen tullessa voimaan kuritusväkivallasta puhuttiin ruumiillisena kurituksena. Lähes kolmekymmentä vuotta myöhemmin ruumiillisen kurituksen sijasta käytetään uutta käsitettä ”kuritusväkivalta”. Korvaavaa käsitettä kaivattiin siksi, että vähättelevät puheet muun muassa tukistamisesta ja luunapeista loppuisivat ja nekin ymmärrettäisiin lapseen kohdistuvaksi väkivallaksi.

Tutkin pro gradu -tutkielmassani kuritusväkivaltaa käsitteen julkiseen keskusteluun tuoneen *Väkivallaton lapsuus* -lyhytelokuvan kautta. Analysoin audiovisuaalista aineistoani semioottisen Barthesin koodiston avulla. Aineistoa ymmärtääkseni tutustun työssäni niin kuritusväkivallan käsitteeseen kuin kuritusväkivallan suhtautumiseen sekä sen esiintymiseen. En tarkastele kuritusväkivaltaa kehityspsykologian tai kasvatustieteen näkökulmasta, vaan keskityn lainmuutoksen jälkeiseen aikaan, jolloin kuritusväkivalta on kategorisesti kiellettyä lainsäädäntömme osalta.

Lähes kaikki suomalaiset tietävät ruumiillisen kurituksen olevan kiellettyä lainsäädännössämme, silti osa suhtautuu kuritusväkivallan käyttöön myönteisesti. Kuritusväkivallan esiintymistä on selvitetty lapsille osoitetuilla kyselyillä. Tämän lisäksi on tutkittu kyselyin aikuisten asenteita kuritusväkivallan hyväksymistä kohtaan. Kyselyiden tuloksista voidaan päätellä ensinnäkin kuritusväkivallan väheneminen ja toiseksi kuritusväkivallan liittyvien asenteiden muuttuminen viimeisten 29 vuoden aikana. Asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat tiukentuneet, ja vuonna 2012 kuritusväkivallan hyväksyi enää 17 prosenttia suomalaisista. (Sariola 2012, 4.)

Lapsen oikeus väkivallattomaan elämään on kaiken kasvatuksen lähtökohta. Ruumiillinen kuritus ei enää kuulu lapsen kasvatukseen. Keskustelu kuritusväkivallasta onkin kääntynyt

lapsen oikeuksiin aikaisemman kurituksen haitallisuutta painottaneen keskustelun sijasta. On vaikea sanoa, onko tähän keskustelun muutokseen syynä Suomen ratifioima Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus, lainsäädäntömme tunnetummaksi tuleminen vai kasvatustammattilaisten mielipiteiden sisäistäminen. Oleellista on tänä päivänä ymmärrys siitä, että lapsella on samantyyppiset ihmisoikeudet kuin aikuisilla. Ihmisoikeuksiin kuuluu myös oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, joten lapsen lyöminen kotona ei eroa mitenkään siitä, että esimies löisi alaistaan töissä.

Osa vanhemmista ja muista aikuisista hyväksyy kuritusväkivallan edelleen. On tehtävä valistuksellista työtä sen eteen, että myös lievempiin tekoihin suhtauduttaisiin yhtä kielteisesti kuin vakaviin väkivallantekeihin. Valistus on ennaltaehkäisevää ja tärkeää yhteiskunnallista työtä. Valistusta on esiintynyt aina, tiedon levittämisen tapa on vain vaihdellut. Lastensuojelun keskusliiton kampanja Älä lyö lasta panosti erityisesti mediassa levitettävään valistukseen. Kampanjan lyhytelokuva *Väkivallaton lapsuus* on esimerkki tuoreesta tavasta tarttua kuritusväkivaltaan. Sen valistuksellinen ote haastaa katsojan pohtimaan asenteitaan kuritusväkivaltaa kohtaan. Lyhytelokuvan argumentti lapsen oikeudesta väkivallattomaan lapsuuteen oli Älä lyö lasta -kampanjan kantava teema.

Tutkielmani koostuu kuudesta pääluvusta. Seuraavassa tutkielmaani syventävässä luvussa käsittelen kuritusväkivaltaa ja sen asemaa väkivaltaisena käyttäytymisenä. Kappale etenee lain esittelystä ja kuritusväkivallan esiintymisestä Suomessa uuteen ”kuritusväkivalta” käsitteeseen ja kuritusväkivallan hyväksymiseen. Tämän jälkeen tarkastelen kuritusväkivaltaa muualla Euroopassa. Vertailukohdiksi olen valinnut naapurimaamme Ruotsin sekä kuritusväkivallan myöhään kriminalisoineen Saksan.

Kolmannessa luvussa siirryn aineistoni pariin ja esittelen tapani tutkia lyhytelokuvaa. Tutkimuskysymykseni olen erottanut omaan alalukuunsa. Käyn tarkemmin läpi aineistoni sekä käsittelen metodologista lähtökohtaani. Päätän luvun kertomalla analyysini toteutuksesta. Luku neljä koostuu tutkielmani analyysistä. Sen viidessä alaluvussa käsittelen lyhytelokuvaa Barthesin koodiston avulla koodi kerrallaan. Viidennessä luvussa pohdin koodien käyttöä ja päällekkäisyyttä sekä luon johtopäätöksiä aineistoni analyysistä. Lopuksi pohdin tutkielmani päättävässä luvussa aiheitani ja käsittelen sen herättämiä ajatuksia.

2 Kuritusväkivalta

Kuritusväkivalta tarkoittaa lapsen ruumiillista kurittamista. Ruumiilliseksi kurittamiseksi määritellään niin lapsen tukistaminen ja luunapit kuin myös esimerkiksi väkivallalla uhkaaminen. Käsite ”kuritusväkivalta” otettiin käyttöön 2000-luvulla ja sen tarkoituksena oli korvata aikaisemmin käytetty käsite ”ruumiillinen kuritus”. Uusi käsite on omaksuttu käyttöön virallisissa asiakirjoissa, mediassa ja arkipuheessa. Lakitekstissä on edelleen käytössä vanha käsite, joka on hiljalleen väistymässä kielestämme uuden ”kuritusväkivalta” käsitteen myötä.

Lapsella on oikeus saada kasvaa ilman väkivaltaa. Tämän lähtökohdan Suomen valtio on hyväksynyt ratifioidessaan Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen. Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimusta kehitetään edelleen ja siihen kuuluu kaksi myöhemmin lisättyä valinnaista pöytäkirjaa. Suomessa lapsen oikeuksien sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Kansainvälisen sopimuksen lisäksi Suomessa on laadittu laki, joka kieltää kuritusväkivallan. Kaikista maailman valtioista ainoastaan Yhdysvallat ja Somalia ovat jättäneet vahvistamatta lapsen oikeuksien sopimuksen, mutta vain 16 maata on kieltänyt kuritusväkivallan lainsäädännössään. (Ellonen 2012, 23.)

Yksi tärkeä merkkipaalu ihmisoikeuksien vahvistamisen historiassa on juuri Lapsen oikeuksien sopimus, joka on yksi ihmisoikeussopimus. Lapsen oikeuksien sopimuksen 19. artiklan mukaan lasta tulee suojella kaikelta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta. (Unicef 2011, 193.) Erityistä sopimuksessa on se, että siinä puhutaan lapsen tarpeista lapsen oikeuksina. Ajatus lapsen tarpeesta huolenpitoon ja suojeluun on nyt lapsen oikeus saada huolenpitoa ja suojelua. (Ellonen 2012, 23.) Lapsen oikeuksien sopimus on eri asia kuin lapsen oikeuksien julistus, joka on vuodelta 1959. Julistus ei sitonut valtioita juuri lainkaan, kun taas sopimuksen ratifiointi velvoittaa valtiota noudattamaan sitä. Sopimuksessa luetaan lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja se asettaa valtioille ensisijaisen vastuun sopimuksen toteuttamisesta. Sopimus velvoittaa valtiota muun muassa tiedottamaan lasten oikeuksista niin lapsille kuin aikuisille. Lisäksi se määrittelee UNICEF:lle ja muille Yhdistyneiden kansakuntien elimille oikeuden ja velvollisuuden arvioida ja edistää sopimuksen täytäntöönpanoa. (Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? 2011.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä korostaa toimintaohjelmassaan, että lapsella on yhtäläinen oikeus väkivallattomaan elämään kuin aikuisillakin. Tavoitteenasettelussa työryhmä listaa Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen kansallisen eri tahojen yhteisen viestintä- ja vaikuttamiskampanjan teemaksi vuonna 2011 ”Lapsella on oikeus myönteiseen kasvatukseen – ei kaikelle väkivallalle” (Älä lyö lasta... 2010, 25). Vuosi 2011 oli merkkivuosi. Silloin tuli 20 vuotta kuluneeksi lapsen oikeuksien sopimuksen voimaantulosta Suomessa.

Kuritusväkivallasta tulisi käydä jatkuvaa keskustelua, sillä sitä esiintyy sen kriminalisoimisesta huolimatta. Esimerkiksi Suomen UNICEF:llä oli viime vuoden marraskuussa Kuritus ei kasvata -kampanja, joka oli pääasiassa esillä Internetissä. Myös suuret kadunvarsimainokset herättivät varmasti huomiota. On tärkeää, että keskustelu kuritusväkivallan olemassaolosta ja sen edelleen hyväksyvien aikuisten lukumäärästä ei hyydy suhteellisen lyhyiden kampanjoiden alle. Muutaman vuoden kestäväällä hankkeella ei saada aikaan muutosta kokonaisuudessaan, vain selkeä suunta muutoksen edistämiseksi. Lapsiin kohdistuva väkivalta on ilmiö, joka muuttuu ajan kanssa. Erityisesti viranomaisten on oltava selvillä muutoksesta ja tilanteesta. Tähän on herätty viranomaistahollakin, sillä poliisiammattikorkeakoulu tiedottaa sivuillaan uudesta lapsiuhritutkimuksesta, joka toteutettaisiin vuonna 2013. Siihen on haettu rahoitusta. (Poliisiammattikorkeakoulu 2012.)

2.1 Ruumiillinen kuritus suomalaisissa kodeissa

Vuosien 1970 ja 1980 taitteessa käytiin Suomessa laajaa yhteiskunnallista keskustelua lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ja erityisesti kuritukseksi nimitetystä väkivallasta. Keskustelu johti merkittävään lainmuutokseen, ja ruumiillinen kuritus kiellettiin Suomessa vuonna 1984. (Sariola 2006, 9.) Vielä vuonna 1981 lähes puolet suomalaisista hyväksyi kuritusväkivallan käytön (Sariola 2012, 5). Tuona aikana keskustelua kannatteli pohdinta siitä, onko ruumiillisesta kurittamisesta haittaa lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tosin kuritusväkivallan moraalista oikeutusta kyseenalaistettiin jo erityisesti asiantuntijoiden osalta. (Ellonen 2012, 32.)

Maailman terveysjärjestön WHO:n raportissa väkivalta määritellään sellaiseksi tarkoitukseksi fyysisen voiman tai vallan käytöksi tai sillä uhkaamiseksi, jonka seurauksena on todennäköisesti vamma, psyykkinen haitta, epäedullinen kehitys, riisto tai kuolema. Tämä

määritelmä kattaa kaikki väkivaltatyypit ja käsittää laajasti sekä vahinkoa ja kuoleman aiheuttavat teot että tekemättä jättämisen. (Krug & Dahlberg & Mercy & Zwi & Lozano 2005.) Väkivalta on myös käyttäytymistä, jolla saavutetaan valtaa. Se on konkreettisten tekojen lisäksi avoin käsite, joka voidaan määritellä sisältämään kaiken lievästä voimankäytöstä hengenvaarallisen raakaan väkivaltaan. (Eskonen 2005, 17; Hautanen 2010, 13.) Väkivallan muotoja on useita, joista tutkielmani suhteen oleellisia ovat perheväkivalta, lähisuhdeväkivalta ja lapseen kohdistuva väkivalta eli lapsen pahoinpitely. Näistä käsittelen erityisesti lapseen kohdistuvaa väkivaltaa, sillä kuritusväkivalta on sen yksi ilmentymä. Läpsiminen, läimäyttäminen, tukistaminen, töniminen, repiminen, piiskaaminen ja luunapin antaminen ovat tyypillisiä kuritusväkivallan muotoja. Kuritusväkivaltaa on myös rankaiseminen tai lapsen käyttäytymisen säätely, johon aikuinen pyrkii käyttämällä fyysistä ylivoimaa aiheuttaen lapselle tahallista henkistä tai fyysistä kipua. Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa, mikä sisältää perheenjäsenten välisissä suhteissa tapahtuvan väkivallan. (Oranen 2001, 22–23.) Lähisuhdeväkivallan ymmärrän perheväkivallan kattavampana määrittelynä, joka ottaa huomioon esimerkiksi erilaiset perhemuodot, tuttavuussuhteet ja sukulaisuussuhteet laajemmin. Tutkielmassani väkivalta esiintyy jatkumona, jonka toisessa päässä on väkivallattomuus ja toisessa päässä hyvin raaka väkivalta. (Lepistö 2010, 27; Eskonen 2005, 17.)

Lapseen kohdistuvaa väkivaltaa voidaan luokitella niin tekotavan mukaan (muun muassa fyysinen väkivalta, psyykkinen väkivalta, kemiallinen väkivalta, rakenteellinen väkivalta, laiminlyöminen ja uskonnollinen väkivalta) kuin tekijän mukaan (perheväkivalta ja lähisuhdeväkivalta). Väkivaltaa voi esiintyä joko aktiivisesti tai passiivisesti. Yhteistä kaikelle väkivallalle on se, että sen tarkoituksena on herättää pelon ja uhan tunteita sekä kontrolloida ja hallita ajatuksia ja tekoja. (Taskinen 1993, 15–20.) Väkivalta kohdistuu yleensä heikommassa asemassa olevaan. (Lepistö 2010, 42.) Lapseen kohdistuva väkivalta on usein täynnä ristiriitoja; lapsi sekä rakastaa vanhempiaan että haluaa suojella heitä, mutta kokee tuskan ja vihan tunteita vanhempiaan kohtaan.

Perheväkivallan yleisin muoto on lapseen kohdistuva väkivalta. (Ellonen & Kääriäinen & Salmi & Sariola 2008, 71.) Tämä saattaa johtua siitä, että lapsiin suhtaudutaan edelleen eri tavalla kuin aikuisiin. Aikuisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa paheksutaan, mutta lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan suhtaudutaan hyväksyvämmiin. Tämä tuli ilmi Lastensuojelun keskusliiton vuonna 2004 Taloustutkimuksella teettämässä asennekyselyssä. Aikuisiin

kohdistuvaa väkivaltaa vastusti 93 prosenttia vastaajista, mutta lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa vastusti vain 63 prosenttia vastaajista. (Sariola 2007, 8.)

Ruumiillinen kuritus on väkivaltaa, jonka kohteena on aina lapsi. Sen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja kriminalisoimiseksi on säädetty laki. Ajantasainen lainsäädäntömme sisältää lain 8.4.1983/361, joka on nimeltään laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Sen ensimmäisen luvun yleisissä säännöksissä 1 §:ssä lapsen huollosta mainitaan seuraavaa:

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

Lakiteksti jatkuu muun muassa tapaamisoikeudella ja huoltajien tehtävillä. Ruumiillisen kurituksen kieltävä kohta on aivan lain alussa, sen yleisissä säännöksissä. Kielto tunnetaan Suomessa oikein hyvin, sillä 97 prosenttia suomalaisista tietää, että ruumiillinen kuritus on lainsäädäntömme mukaan kiellettyä. (Sariola 2012, 7.) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei sisällä rikosoikeudellisia sanktioita, vaan sanktiot määrätään rikoslain mukaan. Esimerkiksi lapsen läimäisy täyttää rikoslaissa määritellyn pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön. (Ellonen 2012, 32.)

Kuritusväkivaltaa on tutkittu Suomessa ja ulkomailla, mutta tutkimuskenttä on melko hajanainen. Suomessa esiintyvää kuritusväkivaltaa on kartoittanut Lastensuojelun keskusliitto (Sariola 2006; Sariola 2012), Poliisiammattikorkeakoulu yhteistyössä oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa (Ellonen 2012), lapsiasiavaltuutetun toimisto sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015 2010, Anna lapselle mahdollisuus hyvään kasvuun. Ei kaikelle väkivallalle! 2012). Ulkomailla ruumiillista kuritusta on tarkasteltu esimerkiksi

oikeudellisten rangaistavuuksien kautta (Bitensky 2006) ja ruumiillisen kurituksen yhteiskunnalle aiheuttamia kustannuksia (Durrant 2006). Tutkielmalleni oleellista tietoa löysin Lastensuojelun keskusliiton tutkimuksista, koska niitä on tehty useammalla vuosikymmenellä. Lisäksi valitsin Poliisiammattikorkeakoulun oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa yhteistyönä toteutetun lapsiuhritutkimuksen (Ellonen ym. 2008) ja lapsiasiavaltuutetun toimiston tekemän kyselyn (tuloksia hyödynnetty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemässä toimintaohjelmassa 2010). Kahden viimeksi mainitun antia ovat erityisesti konkreettiset kokemukset väkivallan ilmenemisestä suomalaislasten arjessa.

Kun aikuinen hyväksyy kuritusväkivallan käytön, hän myös käyttää sitä todennäköisemmin (Ellonen 2012, 116). Vaikka aikuinen ei hyväksyisi kuritusväkivallan käyttöä, hän voi sortua käyttämään sitä (Sariola 2012, 10). Luotettavin tapa selvittää lasten kokemia väkivaltakokemuksia on kysyä niistä lapsilta itseltään. (Ellonen 2012, 36.) Kyseisen tavan huonona puolena on se, että se rajaa pois pienet lapset ja kuritusväkivallalle altistuu usein juuri pieni, alle kouluikäinen lapsi. Lapsiuhritutkimuksessa vuonna 2008 selvitettiin lapsen kokemaa väkivaltaa vanhemman toimesta kysymyksellä, jossa oli 14 kohtaa. Kysymys eteni ei-fyysisistä aggressionilmauksista lieviin ja sitten vakaviin fyysisiin väkivaltaisiin tekoihin. Kuudesluokkalaisilta kysyttiin ovatko he kokeneet väkivaltaa ennen 12 vuoden ikää. Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin kokemuksia samoista väkivaltateoista, mutta pari vuotta pidemmällä aikavälillä eli ennen 14 vuoden ikää. Tutkimuksen mukaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy Suomessa laista riippumatta jonkin verran. (Ellonen ym. 2008, 58–60, 66.) Poimin alla olevaan taulukkoon muutaman selvitetystä, kuritusväkivallan eri muodoiksikin ymmärrettävistä, teoista.

Taulukko 1 Lapsiuhritutkimuksen tuloksia vuodelta 2008

	Kuudesluokkalainen	Yhdeksäsluokkalainen
Tukistettu	24 %	35 %
Läimäytetty	6 %	10 %
Piiskattu	7 %	10 %
Lyöty tai potkittu	2 %	2 %

Noin joka kolmatta yhdeksäsluokkalaista oli tukistettu ja kuudesluokkalaisista piiskaa oli saanut seitsemän prosenttia. Vakavaa fyysistä väkivaltaa oli kokenut kaksi prosenttia vastaajista. Vaikka lainsäädännön tiedetään kieltävän ruumiillinen kuritus, pitävät jotkut van-

hemmat edelleen kuritusväkivaltaa tarpeellisenä keinona ojentaa lasta. Kuritusväkivalta tehdään kasvatustarkoitusta perustellen, mutta usein sen käyttöön on ajanut vanhemman hermostuminen ja väsymys. (Ellonen 2012, 117.)

Kuritusväkivalta on vähentynyt suomalaislasten arjessa viimeisten lähes 30 vuoden aikana merkittävästi. Väkivallan väheneminen näkyy erityisesti lievän väkivallan, esimerkiksi tukistamisen ja luunappien antamisen huomattavana vähenemisenä. (Älä lyö lasta... 2010, 17.) Lapsiuhritutkimus vuodelta 2008 osoittaa, että lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten määrä on puolittunut vuoden 1988 tasosta. (Ellonen ym. 2008, 59.) Kehitys on ollut hyvää ja oikeansuuntaista, sillä juuri lasten omat kokemukset esiintyvistä kurituksesta merkitsevät käytännössä. Ehkäpä voidaan jopa puhua käänteestä, jossa kasvatuserinne on muotoutumassa aikaisempaa väkivallattommaksi.

Kuritusväkivaltaan liittyvät selvitykset voidaan jakaa kahteen ryhmään: käytännön kokemuksia kartoittavat selvitykset ja mielipiteisiin nojautuvan asenneilmapiirin kartoittaminen. Näiden lisäksi on syytä erotella vastaajan perhemuoto. Lapsitaloudet, eli lasten vanhemmat ja kaikki taloudet, eli myös lapsettomat aikuiset sekä jo lapsensa maailmalle lähettäneet vanhemmat suhtautuvat eri tavalla kuritusväkivaltaan. Lapsitalouksissa kuritusväkivaltaan on Lastensuojelun keskusliiton teettämien kyselyiden mukaan vuosina 2004, 2007 ja 2012 suhtauduttu aina kielteisemmin verrattuna muihin talouksiin. Vuonna 2012 ainoastaan 10 prosenttia lapsitalouksissa asuvista vastaajista hyväksyy kuritusväkivallan käytön. Lapsiperheiden vanhempien keskuudessa muutos on ollut huomattava, sillä vuonna 2004 kuritusväkivallan hyväksyi 27 prosenttia kyseiseen perhemuotoon kuuluvista vastaajista. (Sariola 2012, 6.)

Suomen lainsäädännön ja lapsen oikeuksien sopimuksen huomioiminen vähentää vanhempien mahdollisuutta tehdä oma tulkinta kuritusväkivallan käytön hyväksymisestä. Ruumiillinen kuritus on yksiselitteisesti kiellettyä. Perheen yksityisyyttä kuritusväkivallan suhteen ei enää ole. Viranomaisilla on oikeus ja velvollisuus puuttua asiaan, sillä perheessä tapahtuva väkivalta on virallisen syytteen alainen rikos. Virallisen syytteen alainen rikos tarkoittaa sitä, että vaikka perheen jäsenet eivät haluaisi viedä asiaa eteenpäin, niin rikosepäilyt tutkitaan ja saatetaan syyteharkintaan sekä viedään tarvittaessa oikeuteen. Rikoslain mukaan pahoinpitelynä rangaistaan tahallinen kivun tai vamman aiheuttaminen.

Lait ja asetukset ilmaisevat yleisesti hyväksytyjä normeja. Ne muuttuvat kun normit ja arvot muuttuvat. Kun ruumiillisesta kurituksesta puhutaan käsitettä ”kuritusväkivalta” käyttäen, voidaan vähentää näkemystä, että lievemmat väkivaltateot olisivat hyväksyttäviä. Tämä lievänä väkivaltana pidettävät läpsimiset ja tukistamiset ovat vähentyneet hitaammin kuin esimerkiksi retuuttaminen. Uudiskäsitteen avulla voidaan korostaa, että lievemmätkin teot ovat ilmentymiä kurituksen väkivaltaisesta luonteesta. Yhteiskunnan on vaikutettava kansalaistensa asenteisiin ja myös neuvottava ja tuettava aikuista kasvatustehtävässään, jotta kuritusväkivallan hyväksyisi entistä harvempi ja sen myötä lapsiin kohdistuva väkivalta loppuisi. Asennemuutoksen aikaansaaminen vaatii edelleen aktiivista toimimista ja uudenlaisia näkökulmia lähestyä asiaa.

2.2 Uusi käsite ”kuritusväkivalta”

Käsite ”ruumiillinen kuritus” on hyvä esimerkki eufemismista. Eufemismiin¹ sorrutaan, kun selitellään tekoja ympäripyöreästi. Usein näin tehdään jotta niiden hyväksyminen olisi helpompaa. Ruumiillisesta kurituksesta puhuttaessa annetaan ymmärtää aikuisen olevan oikealla asialla lasta lyödessään. (Sariola 2007, 8.) Kurittaminen nähtiinkin aikaisemmin lähes velvollisuudeksi, joka ei leimannut käyttäjäänsä.

Lain tullessa voimaan vuonna 1984 siitä ei tiedotettu kovin laajasti. Myöskään väkivallattomien kasvatuskäytäntöjen edistämiseksi ei tehty juuri mitään. (Sariola 2012, 2, 10.) Lastensuojelun keskusliiton puuttuminen asiaan 2000-luvulla uudisti kurituksesta puhumisen. ”Ruumiillinen kuritus” käsitteenä kaipasi muutosta ja tarpeellisena muutoksena pidettiin selkeää ja suorapuheista lähestymistapaa.

Väkivallasta ja kurituksesta puhuminen ovat eri asioita, vaikka sanoilla viitattaisiin täsmälleen samoihin tekoihin. Lastensuojelun keskusliitto selvitti asiaa vuonna 2012 kysymällä neljällä erilaisella tavalla aikuisten mielipidettä kuritusväkivallan hyväksymisestä. Kysymyksissä käytettiin sanamuotoja ”väkivalta”, ”kuritusväkivalta”, ”ruumiillinen kuritus” ja ”tukistaminen sekä luunapit”. Kuritus oli vähiten hyväksyttyä kun siitä puhuttiin väkivaltana. Kun käytettiin käsitettä ”väkivalta” ehdottomasti ja melkein samaa mieltä väitteen kanssa oli viisi prosenttia vastaajista. Käsitettä ”kuritusväkivalta” käytettäessä ehdottomasti tai melkein samaa mieltä oli 14 prosenttia vastaajista. Hiukan enemmän ehdottomasti tai mel-

¹ Eufemismi on kiertoilmaus, korvaava ilmaisu jollekin asialle.

kein samaa mieltä olevia oli käsitettä ”ruumiillinen kuritus” käytettäessä: 17 prosenttia. Kurituksen kasvatukseen hyväksyvien määrä oli kaikista korkein lievintä ilmaisua käytettäessä. Ehdottomasti tai melkein samaa mieltä oli 39 prosenttia vastaajista kun käytettiin sanamuotoa ”tukistaminen sekä luunapit”. (Sariola 2012, 10–11.) Tämä kysely toteutettiin nyt, kun käsite ”kuritusväkivalta” oli ollut käytössä useamman vuoden.

Lastensuojelun keskusliitto otti teksteissään käyttöön käsitteen ”kuritusväkivalta” vuonna 2006. Se oli oivaltava johtopäätös vuonna 2004 Taloustutkimuksella teetetystä asennekyselystä, jossa selvitettiin aikuisten suhtautumista lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. Kyselystä kävi ilmi, että huomattava osa ihmisistä piti ruumiillista kurittamista edelleen hyväksyttävänä. Kyselyn tulokset olivat vaikuttamassa vuonna 2005 Älä lyö lasta -kampanjan suunnitteluun, jonka yksi tavoite oli hylätä käsite ”ruumiillinen kuritus” arkipuheessa. (Sariola 2007, 7.) Tilalle valittu käsite ”kuritusväkivalta” viittaa kuritustraditioon, mutta samalla puhuu asiasta suoraan väkivaltana. Pyrkimys vaikuttaa kieleen, jolla lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puhutaan, oli kampanjan keskeinen innovaatio. (Mt. 9.) Uuden käsitteen tarkoitus oli saada ihmiset ymmärtämään, että myös lievempinä pidetyt kuritusmenetelmät kuten esimerkiksi luunapit ja läpsiminen, ovat myös lapsen pahoinpitelyä ja rangaistavia tekoja eli rikoksia.

Älä lyö lasta -kampanjan vaikuttavuutta tutkittaessa todettiin, että kampanjan yhteydessä omaksuttu tapa puhua väkivallasta kurituksen sijaan on tehokas tapa vaikuttaa asenteisiin. (Sariola 2007, 8–9.) Sosiaali- ja terveysministeriökin otti käsitteen käyttöön kansallisen lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelman 2010–2015 laatineen työryhmän suosituksesta. (Älä lyö lasta... 2010, 16.) Uudiskäsite ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan valistamista ja asenteisiin vaikuttamista on jatkettava aktiivisin toimin. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän mukaan kuritusväkivaltaa ehkäisevän työn tulisi painottua erityisesti neuvolassa ja muissa pienten lasten perheiden palveluissa. Kuritusväkivaltaa sisältävän kasvatustavan kieltämiseksi tarvitaan monialaista yhteistyötä ammattilaisten kesken sekä vanhempien valistamista ja opastamista.

2.3 Laki muuttui, muuttuivatko asenteet?

Kuritusväkivaltaa pohdittaessa on hyvä erottaa kaksi asiaa: kuritusväkivallan käyttäminen arjessa ja kuritusväkivallan hyväksyminen kasvatukseen. Kuritusväkivallan käyttöä on

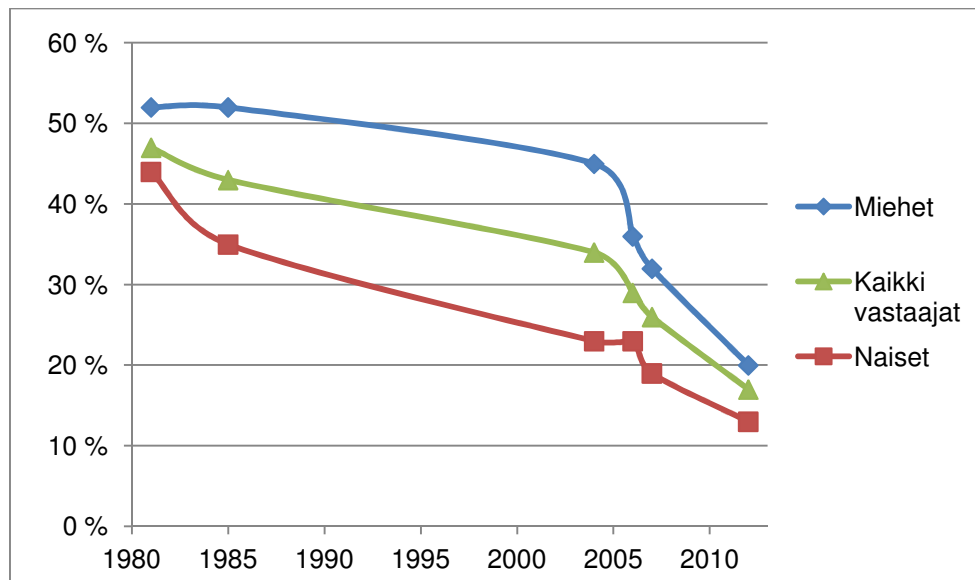
tutkittu aiemmin mainituin lapsiuhritutkimuksin. Lastensuojelun keskusliiton omnibus-kyselyillä on tutkittu kuritusväkivallan hyväksymistä. Keskityn tutkimuksessani muutokseen, joka on tapahtunut suhtautumisessa kuritusväkivaltaan sekä tapaan, jolla edistetään kuritusväkivallan pitämistä kielteisenä ja tuomittavana asiana. Pidän kiinnostavana sitä mahdollisuutta, että lapsia kovakouraisesti kohtelevien asenteisiin voidaan vaikuttaa. Perinteet ja kulttuurit eivät ole muuttumattomia.

Kuritusväkivaltaa kartoittavia asenteita tutkittiin kyselyn avulla ensimmäisen kerran vuonna 1981. Tuorein tutkimus on keväältä 2012. Tärkeää on, että kyselyissä osa kysymyksistä on säilytetty samanlaisina, jotta vertailtavuus säilyisi. Merkittävin samanlaisena säilytetty kysymys on seuraava: ”Lasten ruumiillinen kurittaminen on ainakin poikkeustapauksessa hyväksyttävä kasvatustapa”. Poimin alla olevaan taulukkoon tuloksia kyseisistä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Lastensuojelun keskusliiton teettämistä kyselyistä.

Taulukko 2 Ruumiillista kurittamista hyväksyttävänä pitävien prosenttiosuudet

	1981	1985	2004	2006	2007	2012
Miehet	52 %	52 %	45 %	36 %	32 %	20 %
Naiset	44 %	35 %	23 %	23 %	19 %	13 %
Kaikki vastaajat	47 %	43 %	34 %	29 %	26 %	17 %

Lainmuutos tuli voimaan tammikuussa 1984. Miesten mielipiteeseen se ei ollut välittömästi vaikuttanut, mutta ruumiillista kuritusta hyväksyttävänä pitävien naisten osuus oli laskenut. Kyselyiden välissä oli pitkä tauko, ja samalla kysymyksellä selvitettiin miesten ja naisten asenteita seuraavan kerran vasta vuonna 2004. Tähän mennessä muutosta oli erityisesti naisten kohdalla tapahtunut. Kysely uusittiin jälleen vuonna 2006. Ruumiillisen kurituksen hyväksyi miehistä tuolloin 36 prosenttia, mutta naisten osuus oli pysynyt samassa 23 prosentissa. Seuraavana eli vuonna 2007 toteutettu kysely osoitti osuuksien laskeneen taas hieman. Naiset ovat suhtautuneet miehiä kielteisemmin kuritukseen, mutta molempien sukupuolten muutos on kulkenut samaan suuntaan. Miesten ja naisten asenteet ovat kehittyneet selvästi myönteiseen ja lasten ruumiillista kuritusta vastustavaan suuntaan, mutta kuritusta pidetään edelleen melko laajasti hyväksyttävänä erityisesti miesten keskuudessa. (Älä lyö lasta... 2010, 41; Sariola 2012, 4.) On myös hyvä muistaa, että asennemuutoksen tarkastelu pitkällä aikavälillä ei välttämättä kerro yksilöiden mielipiteiden muuttumisesta vaan kyse voi olla vastaajasukupolven vaihtumisesta. (Sariola 2006, 10–11.)

Kuva 1 Kuritusväkivallan hyväksyvien miesten ja naisten osuudet 1981–2012

Yllä olevan kuvan käyrien jyrkästä laskusta voidaan olettaa vuonna 2006 alkaneen Älä lyö lasta -kampanjan vaikutus asenteisiin. Koska lasku on ollut jyrkkä muutaman vuoden ajan, voidaan asennemuutoksella olettaa olleen suurempi vaikutus kuin sukupolven vaihtumisella. Naisten suhtautuminen kuritusväkivaltaan on tiukentunut enemmän kuin miesten. Kokonaisuudessaan kehitys on ollut laskevaa eli kuritusväkivallan hyväksyvien määrä on vähentynyt 1980-luvulta lähtien. Kuritusväkivallan hyväksyvien miesten määrä on kuitenkin laskenut pääasiassa vasta 2000-luvulla. Käyristä tulee myös esille halu tutkia asiaa kyselyin. Kurittamisen käyttö kasvatuksessa on ollut esillä kampanjan vaikutuksesta, joten asenteita kuritusväkivaltaa kohtaan on ollut ajankohtaista selvittää.

Lastensuojelun keskusliiton tutkimuksia ja lapsiuhritutkimuksen tuloksia lukiessa huomaa selkeästi, että kuritusväkivalta ja sen hyväksyminen on vähentynyt kaikessa kysytyssä. Tällä hetkellä kuritusväkivaltaa käyttää huomattavasti harvempi vanhempi kuin ennen vuotta 1984. Kuritusväkivallan muotojen käyttö on vähentynyt ja asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat muuttuneet kielteisemmiksi. Esimerkiksi Lastensuojelun keskusliiton teettämä kysely vuodelta 2007 osoitti, että 68 prosenttia suomalaisista ei hyväksy lasten ruumiillista kurittamista. Vastaavasti 26 prosenttia hyväksyy ruumiillisen kurituksen kasvatuskeinona. (Älä lyö lasta... 2010, 41.) Tuoreimmassa 2012 valmistuneessa Lastensuojelun keskusliiton Taloustutkimuksella teettämässä kyselyssä ruumiillista kuritusta ei hyväksynyt 71 prosenttia suomalaisista. (Sariola 2012, 4.) Kyselyt osoittavat, että kurituksen hyväksyvät kasvatusmenetelmät ovat häviämässä väkivallattomille ja kehittyneemmille kasvatuskäytännöille. Valistuksen keskittyminen asenteiden muutokseen ja uudenlaisten kasvatustapo-

jen löytymiseen on varmasti perusteltua. Helppoa tai nopeaa se ei ole. Kuritusväkivalta on moraalisesti vahvasti latautunut asia, jossa on lopulta kyse ihmisarvosta ja ihmisoikeuksista.

2.4 Kuritusväkivalta Ruotsissa ja Saksassa

Kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat ratifioineet Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen. Kuritusväkivaltaa ei kuitenkaan ole kielletty kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa, esimerkiksi Englannissa on kielletty vain sellainen fyysinen väkivalta, joka jättää jälkiä. Euroopan neuvostolla on kuritusväkivallan vastainen strategia nimeltään ”Raise your hand against smacking!”. Sen puitteissa on jaettu paljon materiaalia useille kielille painetusta tiedotus- ja ohjevihkosesta televisiomainoksen kautta tilastomateriaaliin. (Raise your hand against smacking! 2011.) Neuvosto on korostanut, että lain säätäminen ei yksin riitä, vaan vain asenteisiin vaikuttamalla voidaan varmistaa kuritusväkivallan väheneminen. (Älä lyö lasta... 2010, 13; Building a Europe for and with children 2006, 11.)

Ruotsi oli maailman ensimmäinen valtio, joka kielsi ruumiillisen kurituksen vuonna 1979. 21 vuotta myöhemmin Saksassa tehtiin samoin. Valitsin nämä kaksi maata tutkielmaani vertailukohdiksi, koska minua kiinnostaa Ruotsin asema pioneerinä ja Saksan yllättävän myöhäinen reagoiminen lain säätämiseksi.

Vuonna 1979 Ruotsissa astui voimaan lainmuutos, joka kriminalisoi lapsen ruumiillisen kurituksen. Näin päättäessään Ruotsi oli ensimmäinen valtio, joka kielsi ruumiillisen kurittamisen. Lainmuutoksesta tiedotettiin näyttävästi tekemällä 16 -sivuinen esite, joka käännettiin usealle eri kielelle. Lisäksi maitotölkkien kyljessä oli kahden kuukauden ajan tietoa uudesta laista. Tämän tarkoituksena oli herättää keskustelua perheenjäsenten kesken yhteisten ruokahetkien aikana. (Durrant 1999, 435–436.)

Ruumiillisen kurituksen hyväksyminen oli vähentynyt Ruotsissa selkeästi jo ennen lainmuutosta. Vuonna 1965 ruumiillisen kurituksen hyväksyi 53 prosenttia, vuonna 1971 enää 35 prosenttia hyväksyi kurituksen. Lainmuutoksen jälkeen vuonna 1981 ruumiillisen kurituksen hyväksyi 26 ja vuonna 1994 enää 11 prosenttia kyselyyn vastanneista. Vuonna 2000 osuus oli jokseenkin sama kuin 1994: 10 prosenttia hyväksyi kurituksen kasvatukseen.

nona. (Bitensky 2006, 159, Durrant 1999, 438.) 1970-luvulla alkanut keskustelu siitä, että lapsen ruumiillinen kurittaminen ei ole enää hyväksyttävää, vaikutti asenteisiin ehkä enemmän kuin uusi laki. (Bitensky 160.) Lainmuutos sinetöi ruumiillisen kurituksen rangaistavaksi teoksi, jota ei tule missään tilanteessa hyväksyä.

Lainmuutoksella on Ruotsissa vähennetty erityisesti rajun fyysisen väkivallan kohdistumista lapsiin. Vuosikymmenien aikana vähentynyt ruumiillinen kurittaminen on myös johtanut siihen, että kurituksen hyväksyjät pitävät hyväksyttävinä väkivallan lievimpiä muotoja. (Durrant 1999, 444.) Tilanne on sikäli sama kuin Suomessa. Ne, jotka ylipäänsä hyväksyvät ruumiillisen kurituksen, hyväksyvät lähinnä tukkapölyn ja luunapit, jotka määritellään lieviksi väkivallan muodoiksi. Joan Durrantin (1999, 439) mukaan ruumiillisen kurituksen hyväksyvä Ruotsissa asuva henkilö on todennäköisimmin yli 54 -vuotias mies, jolla ei ole yliopistokoulutusta. Tällaiseen havaintoon ei suomalaisissa tutkimuksissa ole törmätty, tosin sitä ei ole myöskään suoraan tutkittu. Kuritusväkivaltaan liittyneistä selvityksistä ei ole voitu tehdä johtopäätöksiä siitä, lisääkö esimerkiksi vanhemman työttömyys tai koulutustausta riskiä hyväksyä kuritusväkivallan käyttö. (Ellonen ym. 2008, 65.)

Ruotsissa tapahtunut ruumiillisen kurituksen hyväksymisen väheneminen kertoo yhteiskunnallisesta kehityksestä ja lainsäädännöstä. Keskustelu ruumiillisen kurittamisen kieltämisestä alkoi kauan ennen lainmuutoksen valmistelua. Yleinen asenneilmapiiri vaikutti uuden lain säätämiseen ja uusi laki vaikutti ruumiilliseen kuritukseen suhtautumiseen. On tärkeää huomioda se, että asenteiden muuttuminen on aina pitkä prosessi, liittyy siihen lainmuutosta tai ei (Bitensky 2006, 160).

Saksassa ruumiillinen kuritus kiellettiin vasta vuonna 2000. Lainmuutos oli tarpeellinen, koska lapsille haluttiin antaa mahdollisuus väkivallattomaan kasvuun. Ruumiillista kuritusta pidettiin lapsen kasvua ja kehitystä heikentävänä asiana. Vuonna 2001 54 prosenttia saksalaisista oli käyttänyt ruumiillista kuritusta. (Bussmann 2004, 295.) Lainmuutoksella tavoiteltiin tilaisuutta ohjata vanhempia käyttämään väkivallattomia kuritusmenetelmiä ja neuvomaan vanhempia toimimaan toisin rangaistessaan lapsiaan. Uudesta laista tehtiin näytävä kampanja, joka oli esillä lehdissä ja televisiossa. Huolimatta 2,5 miljoonan euron panoksesta, ainoastaan 25–30 prosenttia kohderyhmäksi luokitelluista kaikista Saksassa asuvista vanhemmista ja nuorista oli tietoisia lainmuutoksesta. Lasten kanssa työskentelevistä ammattilaisista oli laista tietoisia yli 90 prosenttia. (Bussmann 2004, 298.) Kampanja

sisälsi muun muassa uudesta laista kertovia esitteitä ja lehtisiä, joita jaettiin terveyskeskuksissa ja muissa julkisissa virastoissa. (Bitensky 2006, 195.)

Vuonna 2001 tehdyn tutkimuksen mukaan vanhempien käytöksestä ei löytynyt merkittäviä muutoksia verrattuna lainmuutosta edeltävään aikaan. Tuskin oletuksena olikaan, että vuoden aikana tapahtuisi radikaalia muutosta. Asenteessa ruumiillista kuritusta kohtaan oli havaittavissa pieni muutos: ruumiillista kuritusta ei pidetty enää niin tehokkaana ja hyväksyttävänä kasvatustapana kuin aikaisemmin eikä sitä pidetty sopivana nykyiseen yhteiskuntaan. Tutkimus toi esille, että erityisesti naisten lisääntyvä koulutus vähentää ruumiillista kuritusta kasvatuskeinona. (Mt. 2004, 299–301.)

Bussmannin (2004, 304) mukaan uusi laki lisäsi oikeudellista ymmärrystä ruumiillisen kurituksen vääryyttä kohtaan. Hänen mukaansa ensin tapahtunut oikeudellisen ymmärryksen lisääntyminen johtaa vanhempien asenteiden muutokseen ja lopulta vanhempien käytöksen muuttumiseen. Ruumiillisen kurituksen kieltäminen Saksassa sai aikaan seuraavat kolme muutosta. Se lisäsi oikeudellista ymmärrystä sen suhteen mikä on sallittua ja mikä ei, määritteli ruumiillisen kurituksen väkivallaksi ja herätti keskustelua vanhempien käyttämisestä rangaistustavoista. (Bussmann 2004, 309.) Tulevaisuudessa Saksassa on tarkoitus järjestää muun muassa tietoa lisääviä kampanjoita ruumiillisesta kurituksesta ja tarjota koulutusta asiantuntijoille, jotka ovat lasten, nuorten ja aikuisten kanssa tekemisissä. (Bitensky 2006, 197.)

Bussmann (2004, 304) pohtii artikkelissaan käsitteiden käyttöä. Hänen mukaansa käsite ”väkivalta” on tärkeä osa keskustelua ruumiillisesta kurituksesta. Hänen johtopäätöksensä on, että väkivallasta puhuminen ja käsitteen aktiivinen käyttäminen vaikuttaa pitkällä tähtäimellä ihmisten käytökseen. Tällainen lähtökohta otettiin tavoitteeksi myös Suomen Älä lyö lasta -kampanjassa. Käsite ”kuritusväkivalta” ei ole vielä saanut vastaavaa muotoa saksaksi tai englanniksi. Bussmann käyttää artikkelissaan käsitteitä ”corporal sanction”, ”corporal punishment”, ”physical sanction” ja ”physical punishment”.

Ruotsissa ja Saksassa panostettiin uudesta laista kertomiseen. Siihen oli budjetoitu rahaa, joka hyödynnettiin muun muassa painamalla laista kertovia esitteitä. Suomessa ei toimittu näin, sillä Lastensuojelun keskusliiton Älä lyö lasta -kampanja vuonna 2006 oli ensimmäinen kansalaisille suunnattu informatiivinen tietoisuus kuritusväkivallasta. Kohderyhmänä olivat sekä lapset että aikuiset.

Kuritusväkivallasta keskusteltaessa kansallisesti ja kansainvälisesti tulee esille erityisesti kaksi näkökulmaa: lapsen oikeus väkivallattomaan kasvuun ja ruumiillisen kurituksen mahdolliset haitalliset vaikutukset lapsen kasvuun. Ruotsissa ja Suomessa keskustelu on painottunut lapsen ihmisoikeuksiin ja oikeuteen kasvaa ilman väkivaltaa. Saksassa keskustellaan edelleen ruumiillisen kurituksen tehosta kasvatuskeinona ja vaikutuksista lapsen kasvuun. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus haluaa tuoda esille erityisesti sen, että lapsellakin on oikeuksia. Lapsen oikeudet kuuluvat lapsille ja vanhempien on osattava kunnioittaa niitä. Valtiolla on velvollisuus ottaa lapsen oikeudet huomioon lainsäädännössään.

Mielenkiintoinen havainto on, että saksalainen Bussmann on pohtinut myös käsitteen merkitystä asenteiden muuttumisessa. Älä lyö lasta -kampanjan tavoite saada käsite ”kuritusväkivalta” korvaamaan käsite ”ruumiillinen kuritus” on asia, josta olisi syytä keskustella kansainvälisestikin. Ruotsissa on oltu huolissaan kun pitkään jatkunut myönteinen kehitys on hidastunut merkittävästi 2000-luvulla. (Älä lyö lasta... 2010, 45.) Ruotsissa käytetään käsitteitä ”fysisk straffning” ja ”kroppsga”². Saksassa ovat käytössä käsitteet ”körperstrafe” ja ”prügelstrafe”³. Ehkä myös Ruotsissa voisi tehdä työtä uuden käsitteen keksimisen parissa, jos sen tuoma uudenlainen näkökulma ja informaatio nopeuttaisivat jo oikeaan suuntaan menevää kehitystä.

² ”Fysisk straffning” fyysinen rangaistus, ”kroppsga” ruumiin kuritus.

³ ”Körperstrafe” ruumiillinen kuritus, ”prügelstrafe” selkäsaunalla rankaiseminen.

3 Lyhytelokuva-aineiston tutkiminen

Kuritusväkivaltaa tutkittaessa on tuotettu paljon tilastoja. Omnibus-kyselyt ja lapsiuhrituskimukset tuottavat tärkeää tilastollista informaatiota, jota voidaan tarkastella erilaisin muutujin ja niiden välisin yhteyksin. Minua kiinnostaa uuden käsitteen lisäksi se, millaisin keinoin kuritusväkivallasta halutaan jakaa tietoa kohderyhmälle. Valistuksellinen lyhytelokuva on itselleni uusi tiedonjakokanava. Se vastaa tarpeeseen, jossa tietoa saadaan ilman suuria ponnistuksia, kätevästi ja helposti. Esimerkiksi Internetin videopalvelu YouTubessa on katseltavissa Unicefin Kuritus ei kasvata -kampanjan mainoselokuvat ja sosiaalisessa mediassa Facebookissa on kaksi Älä lyö lasta -kampanjan epävirallista ryhmää. Internet-sivulla vapaassa levityksessä oleva lyhytelokuva antaa oman panoksensa siihen asialliseen tietoon, joka Internetistä on löydettävissä muun muassa hakukoneiden avulla. Tämä lyhytelokuva kiinnostaa minua aineistona, koska se on vapaasti saatavilla. Lyhytelokuvan voi katsoa kuka vaan, esimerkiksi lasten kanssa työskentelevä ammattilainen, kuritusväkivaltaa kokenut lapsi, kuritusväkivallan hyväksyvä aikuinen tai kuritusväkivaltaa käyttänyt isovanhempi.

Olen valinnut aineistokseni lyhytelokuvan *Väkivallaton lapsuus*, jatkossa VL. En harrasta elokuvia enkä oikeastaan edes kuluta niitä, mutta haluan oppia käsittelemään ja pohtimaan sitä runsasta median tuottamaa kuvamateriaalia, johon väistämättä nykypäivänä törmään. Olen pyrkinyt tutustumaan alan erikoissanastoon, mutta käsittelen aineistoa yhteiskuntatieteilijänä ja niistä lähtökohdista, jotka medialukutaitoni mahdollistaa. Avukseni olen valinnut metodin, joka kiinnostaa minua ja jota on käytetty muun muassa mainosten analysoinnissa. Tutkimuksessani tukeudunkin vahvasti Harri Sarpavaaran väitöskirjaan *Ruumiillisuus ja mainonta* (2004), jossa Sarpavaara on analysoinut mainoselokuvia BARTHESin koodiston avulla. Häneltä olen saanut suunnan ymmärtää metodiani juuri kuvallisen aineiston analyysissä.

Lyhytelokuva ei ole lyhyt pitkä elokuva, vaan se on oma elokuvalajinsa. Lyhytelokuvan rakenne voi perustua muun muassa argumenttiin. Aineistoni lyhytelokuva on juuri tällainen. Sen argumenttina on lapsen oikeus väkivallattomaan lapsuuteen. Lyhytelokuvat ovat harvoin henkilökeskeisiä, mikä näkyy myös aineistossani. Siinä yksi näyttelijä esittää niin lasta kuin aikuistakin, mutta myös kertojaa. Puhe rakentuu pääasiassa monologiksi, vaikka muutamia dialogejakin on. Henkilöhahmot eivät ole aineistossani tärkeitä, vaan ne häivyte-

tään kuvauksen avulla hieman taustalle. Ajattelen tästä siten, että katsojaa ei päästetä helpolla vaan hänet ohjataan keskittymään puheen sisältöön.

Kuritusväkivaltatilanne tapahtuu pääasiassa piilossa vierailta katseilta. Kuritusväkivalta on luonteeltaan hyvin yksityistä, mutta vuoden 1984 lainmuutos on tehnyt asiasta myös julkisen. Se on lainsäädännössämme kielletty ja siihen voidaan puuttua monella tavalla viranomaistasolla. Lyhytelokuvan tekeminen kuritusväkivallasta tavalla, joka koskettaa katsojia henkilökohtaisesti, voisi kuvitella olevan haastavaa. Se ei saa olla niin henkilökohtainen, että se satuttaa tai loukkaa jotakuta. Se ei myöskään saa olla niin kepeä, että lyhytelokuva ei herätä minkäänlaisia ajattelun aiheita, jos asia ei suoraan koske katsojaa itseään. Lyhytelokuva ei myöskään saa asettaa uhriksi joutunutta tai kuritusväkivaltaa käyttänyttä naurunalaiseen tai toivottomalta tuntuvaan asemaan. Lyhytelokuva täytyy tehdä informaatiiopitoiseksi, hieman hätkähdyttäväksi ja vertaiskokemuksia sisältäväksi.

Ymmärrän valistuksen tiedon jakamisena. Valistuksen tarkoituksena on jakaa tietoa, joka muovaa yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita. Valistukselle altistunut ja sisällön ymmärtänyt ihminen muovaa itse sen pohjalta omia kantojaan ja tuntojaan. Valistukselle tunnusomais- ta on sen uskominen sanomaansa ja yritys olla kattavaa. Valistus pyrkii kertomaan kaiken oleellisen tiedon. (Vuori 2001.) Tutkin tutkielmassani yhtä valistukseksi ymmärrettävää lyhytelokuvaa. Lyhytelokuvan valistuksellinen piirre on uuden käsitteen ”kuritusväkivallan” tuominen julkiseen keskusteluun. Lyhytelokuvan ymmärtäminen eräänlaiseksi valistusvi- deoksi kuvaa uudenlaista käytäntöä ja retoriikkaa, mikä pystyy hyödyntämään esimerkiksi sosiaalista mediaa. Internetistä löytyvää videota voi ladata uudestaan ja uudestaan sekä sitä voi levittää eri medioissa. Valistukselle on tyypillistä etsiä kattava jakelukanava. Kuval- linen, sähköisessä muodossa jaettava informaatio on valistusta 2010-luvulla.

Kuritusväkivallan pariin minut toi mielenkiinto uutta käsitettä kohtaan. Käsite ”kuritusväki- valta” on mielestäni voimakas ja vakava ilmaus sekä jokseenkin nerokas. Nerokkaaksi kä- sitteen tekee kurituksen käsittäminen väkivallaksi. Ei ole väkivallatonta tapaa kurittaa ruu- miillisesti. Käsitettä pyöritellessäni mieleeni tuli myös käsite ”kunniaväkivalta”. Siinäkin on väkivalta -sanon eteen liitetty sana, joka kertoo miksi kyseiseen väkivallan muotoon ryhdy- tään. En tiedä miten Älä lyö lasta -kampanjan työntekijät ryhtyivät muodostamaan uutta käsitettä, mutta voisin uskoa, että etymologiasta on ollut apua. Etymologia on pohjimmi- taan sanojen alkuperän tutkimusta ja siihen liittyy myös sananmuodostuksen mekanismien tutkimus. (Kulonen 1996, 9–10.) Sananmuodostus on tärkein kielensisäinen uusien sano-

jen syntyprosessi. Yhdyssanojen muodostus on yksi tavallisimmin käytetty ja eniten tutkittu sananmuodostuskeino. (Mt. 27.) Itse kuritusväkivallan käsitettä en aineistoni pohjalta pystynyt tutkimaan, mutta mielestäni aineisto tuo kattavasti esille sen laajan aiheen, josta käsitteellä ”kuritusväkivalta” on haluttu kertoa.

3.1 Tutkimussuunnitelmasta toimeen

Katsellessani lyhytelokuvaa ties kuinka monetta kertaa, aloin pohtia omatuntoa. Itse ymmärrän omantunnon eräänlaisena sisäisenä kokemuksena, joka ohjaa ihmistä erilaisissa tilanteissa. Omastatunnosta voisi puhua myös eräänlaisena moraalisenä vaistona. Moraalisääntöjä voidaan oppia esimerkiksi kulttuuristen, uskonnollisten, elämäkokemusten tai lain sanelemina. Näiden sääntöjen ymmärtäminen edellyttää omaatuntoa.

Omatunto on käänös latinan sanasta *conscientia*, joka tarkoittaa yhteistietoa. Eduskunnassa omantunnonkysymykseksi on määritelty esimerkiksi uskontoon liittyvät lakiäänessykset. Tämän taustalla on oletettavasti ajatus omastatunnosta ihmisen sisäisenä moraalityönä. Omantunnonkysymyksissä ei tarvitse noudattaa ryhmäkuria, vaan jokainen kansanedustaja punnitsee asian oman kokemusmaailmansa kautta.

Omaantuntoon liittyy myös ajatus kaikille yhteisestä käsityksestä hyvästä ja pahasta. Moni sanoo tuomitsevänsä lapsen kaltoinkohtelun ja pitävänsä sitä haitallisena lapsen kehitykselle. VL-lyhytelokuvassa vedotaan useaan otteeseen katsojan moraaliin. Ei ole moraalisesti oikein, että lapsi kokee kaltoinkohtelua oman tukiverkkonsa taholta.

Lyhytelokuva alkaa kahdella erilaisella kuritusväkivaltaa sisältäneellä tapahtumalla, jossa aikuinen näyttelijä esittää lasta. Näiden jälkeen tulee ensimmäinen *infojaksoksi* nimeämäni pätkä. Tämänkaltaisia *infojaksoja* on lyhytelokuvassa neljä kappaletta. Niissä näyttelijän asento on kohtisuoraan kameraa kohti ja katse ikään kuin suoraan kameran linssin läpi. Katsojalle tulee tunne, että juuri hänelle puhutaan. Näissä jaksoissa tuodaan tietoa muun muassa lapsen näkökulmasta kuritusväkivaltaan ja kasvatusvinkkejä aikuisille. Ensimmäisen *infojakson* jälkeen tulee ensimmäinen *omantunnonjaksoksi* nimeämäni pätkä. Näitä on lyhytelokuvassa kaikkiaan kolme kappaletta. Ne vuorottelevat *infojaksojen* kanssa. *Omantunnonjaksoissa* pyritään selkeästi haastamaan katsojan sisäinen kokemus kuritusväkivallasta. Hyväksynkö minä kuritusväkivallan? Miksi minä en hyväksy kuritusväkivaltaa? Mil-

laisena minä pidän kuritusväkivaltaa? Näin muutamia kysymyksiä esittääkseni. Lyhytelokuvan tilannut Lastensuojelun keskusliitto mainitsee lyhytelokuvan tavoitteeksi katsojien asenteiden ravistelun ja ajatusten herättämisen. Mielestäni näillä *omantunnonjaksoilla* pyritään vaikuttamaan katsojan moraaliseen vaistoon ja *omantunnonjaksojen* kanssa vuorottelevat *infojaksot* laajentavat katsojan sisäistä kokemusta kuritusväkivallasta.

3.2 Tutkimuskysymykset

Uudiskäsité ”kuritusväkivalta” sai minut kiinnostumaan kurituksesta aiheena. Minusta on mielenkiintoista, että johonkin asiaan haetaan muutosta uudenlaisen käsitteen avulla. Argumenttia painottava lyhytelokuva tuntui erilaiselta, mutta nykyaikaiselta lähestymistavalta itselleni tutumpien esitteiden ja oppaiden sijasta. Lyhytelokuvan muotoon puettu valistussellinen sanoma kertoo mediapainotteisesta ajastamme. Sisällöllisesti se kertoo myös sukupolvien välillä tapahtuneesta kasvatuseriaatteiden uudistumisesta.

Älä lyö lasta -kampanja oli erityisesti mediakampanja. Kun kiinnostuin kuritusväkivallasta yleisempänä kysymyksenä, tuntui luontevalta lähteä tarkastelemaan sitä käydyin kampanjan kautta, kampanjan, jossa käsite oli ensimmäistä kertaa käytössä. (Sariola 2012, 2.) VL oli yksi kampanjan kulmakivistä, pidempi kokonaisuus kampanjan aiheesta eli kuritusväkivallan tuomittavana pitämisestä.

Tutkimuskysymyksikseni muodostuikin: mitä lyhytelokuva kertoo kuritusväkivaltaan liittyvästä keskustelusta ja millaisin argumentein VL -lyhytelokuvassa painotetaan kuritusväkivallan vääryyttä ja haitallisuutta. Minua kiinnostaa myös kuinka valituilla keinoilla pyritään vaikuttamaan katsojan asenteisiin toivotun asennemuutoksen aikaansaamiseksi. Kertominen asiasta, joka ei ole enää pitkään aikaan ollut hyväksyttävää, tarvitsee sekä herätteleviä kannanottoja että pitkään käytössä olleiden, vanhojen ja vakiintuneiden ajatusten kuomoamista.

Kuritusväkivalta ei ole hyväksyttävää lainsäädäntömme mukaan, vaan se on rangaistava teko. Sen ei tulisi olla omantunnonkysymys, asia, josta jokainen saa muodostaa ajatuksensa omaan moraaliseen vaistoonsa perustuvan omantuntonsa mukaisesti. Olemme edelleen tilanteessa, jossa osa kansalaisista hyväksyy kuritusväkivallan ja osa ei. Eli osan omassatunnossa kuritusväkivallan käytölle löytyy perusteita ja osan ei. Minä pidän kiinnos-

tavana sitä, miten omatuntoa käsitellään VL -lyhytelokuvassa. Katsoja käsittelee asiaa omantuntonsa parissa, joten valitun tavan tulee olla samanaikaisesti herkin koskettava ja vahvan argumentoiva.

3.3 Aineistona varjoja ja valoa

Pro gradu -tutkielmani aineistona on 8 minuuttia ja 25 sekuntia kestävä lyhytelokuva *Väkivallaton lapsuus*, josta käytän lyhennettä VL. Lastensuojelun keskusliitto on tehnyt lyhytelokuvan Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Se on tarkoitettu erityisesti opetuskäyttöön esimerkiksi vanhempainiltoihin ja sitä tukemaan on tehty power point -esitys. Lyhytelokuvassa näyttelee Hannu-Pekka Björkman, joka esittää lapsia ja aikuisia erilaisissa kuritusväkivaltaa sisältävissä tilanteissa. Lyhytelokuvasta on tehty kaksi lyhyempää versiota, mainoselokuvaa, joita on esitetty televisiossa mainoskatkoilla vuonna 2010. Lastensuojelun keskusliitto mainitsee lyhytelokuvan tavoitteeksi yrityksen ravistella suomalaisia päivittämään asenteita ja käyttäytymistään. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

VL on olemassa oleva aineisto, joka on vapaasti kaikkien katsottavissa Internetissä Lastensuojelun keskusliiton ylläpitämällä Älä lyö lasta! -sivustolla. Lyhytelokuvaa katsotaan erilaisilla mediasoittimilla, joilla kuvan voi pysäyttää ja kelata sekä eteenpäin että taaksepäin. Lyhytelokuvassa pääasiassa on puhe ja kuva, ja näitä tehostetaan muun muassa kuvakulmilla, valoilla ja näyttelijän esittämällä rooleilla.

Lyhytelokuvassa tärkeässä osassa ovat varjojen ja valojen suhteet. Ne kuljettavat tarinaa eteenpäin, auttavat katselijaa ymmärtämään roolihenkilöiden vaihtumisen ja jaksottavat lyhytelokuvan pienemmiksi palasiksi. Aineistoni valotekniset ratkaisut ovat hallitsevassa asemassa ja pidän niitä aineistoni merkittävimpänä muotona.

Koin tärkeäksi tutustua aineistooni tarkasti. Tutkimustehtäväni ei tuntunut helpolta: aineistona minulla oli lyhytelokuva, enkä ole opiskellut mediantutkimusta. Metodiksi valitsemani semioottinen Barthesin koodisto oli minulle osaltaan tuttu kandidaatintyöstäni, mutta kattavana koodistona käytin sitä ensimmäistä kertaa nyt pro gradua tehdessäni. Valitsemani metodi on melkoista lähilukua ja siten kaipaamaani tarkkaa työskentelyä. Sain katsoa lyhytelokuvan uudestaan ja uudestaan alusta loppuun, mutta pikkuhiljaa se näyttäytyi minulle pieninä palasina, merkkeinä. Kokosin nämä merkit uudelleen ja lyhytelokuva kertoi mi-

nulle merkityksellisiä ja syviä ajatuksia kuritusväkivallasta, lapsuudesta ja lapsen oikeuksista.

3.4 Semiotiikka ja Barthesin koodisto

Tutkielmaani varten tarvitsin metodin, jonka avulla voi analysoida kuvallista aineistoa. Lisäksi sopivan metodin tuli painottaa pienten palasten huomioimista kokonaiskuvaan unohtamatta. Semiotiikan keskeinen käsitys on merkki ja semiotiikassa käsitellään niitä monin keinoin. Minä tutkin merkeistä koostuvaa lyhytelokuvaa, joten semiotiikka ja tarkemmin Saussuren ajatus merkitsijästä ja merkitystä oli selkeä valinta tutkielmani kantavaksi menetelmäksi. Metodillani pystyin keskittymään pieniin palasiin, mutta myös muodostamaan palasista suurempia kokonaisuuksia.

Nykyaikainen semiotiikka syntyi Euroopassa ja Amerikassa 1900-luvun alkuvuosina. Sveitsiläinen kielitieteilijä Ferdinand de Saussure (1857–1913) toi esille ajatuksen semiologiasta, jonka avulla tutkitaan merkkien elämää sosiaalisen maailman osana. Samanlaisesti amerikkalainen filosofi Charles Sanders Peirce (1839–1914) kehitti oman filosofiaan perustuvan näkemyksensä. Peirce rinnastaa semiotiikan ajatuksen analyysiin. (Veivo & Huttunen 1999, 17.) Hänelle tunnusomaisia ovat erilaiset kolmijaot, joita hän käyttää havainnoidakseen ajatusta semiotiikasta merkityksen prosesseina.

Saussuren semiologia on tiede, joka on osa sosiaalipsykologiaa ja siten yleistä psykologiaa. Hänen näkemyksensä semiotiikasta on hyvin monitahoinen, mutta se korostaa merkkijärjestelmiä ja etenkin merkkien toimintaa määritteleviä lainalaisuuksia. Saussure ajattelee merkin koostuvan kahdesta elementistä. Hänen käyttämänsä termit merkistä ovat merkitsijä ja merkitty. Merkitsijä tarkoittaa merkin materiaalista kantajaa, esimerkiksi kuvaa. Merkitty on miellelyhtymä, jonka merkitsijä kutsuu esiin. (Heiskala 2000, 128.)

Ajatus semiologiasta yleisen psykologian osana nostaa esiin myös mielen ja merkkien välisen suhteen, Saussure puhui jopa merkkien elämästä. (Veivo & Huttunen 1999, 16–17.) Semiologia on vanhahtava nimitys, jonka Saussure aikoinaan teki tunnetuksi. Samasta aiheesta on alettu käyttää käsitettä semiotiikka. Saussuren ja Peircen ajatukset kehittyivät tahoillaan ja kohtasivat vasta 1960-luvulla, jolloin semiotiikka alkoi laajentua omana tieteenään. Semiotiikan kehitykselle on ollut ominaista semiotiikan laaja-alaisuuden ymmärtämi-

nen. Yksin merkki ei voi olla tutkimuksen kohteena, vaan merkin toiminnan ymmärtäminen vaatii sen suhteuttamista merkkijärjestelmään. Semiotiikka on väistämättä itsereflektiivistä toimintaa, tutkimusta, joka pohtii aina myös omia lähtökohtiaan (Mt., 19).

Semiotiikan ydin on merkin käsite. Merkki perustuu korvaamisen ideaan: jokin asetetaan edustamaan, ilmaisemaan, esittämään tai viittaamaan jollakin tavoin jotakin toista (Sarpavaara 2004, 27). Työssäni seuran Saussuren viitoittamaa tietä, jossa merkitsijän ja merkityn välinen suhde on sopimuksenvarainen. Merkkijärjestelmien tarkastelu itsenäisinä, suljettuina ja ympäröivästä todellisuudesta irrallaan olevina rakenteina on Saussuren ajamaa strukturalismia. 1960-luvun lopulla jälkistrukturalismiin siirtymisen myötä oivallettiin, että merkitty ja merkitsijä voivat liittyä yhteen lukuisin eri tavoin. Muun muassa Roland Barthes huomasi, että merkitys ei ole pysyvää, vaan merkkiin liittyy avoimuus ja prosessuaalisuus, sillä yksilölliset ja yhteiskunnalliset erot voivat vaikuttaa siihen, miten merkitsijä liitetään merkittyyn. (Mt., 29.)

Roland Barthes (1905–1980) oli tutkija, joka pohti, miten merkitykset syntyvät. Hänen analyysitapansa tekee lukijasta kirjoittajan, joka luo tekstiä itse (Kantokorpi 1995, 10–11). Barthes vaikutti merkittävästi strukturalismiin, semiotiikan ja jälkistrukturalismiin syntyyn, mutta hän ei pyrkinyt luomaan teoreettisia malleja, vaan välineitä ajattelutapojen herättelämiseen ja muuttamiseen. Vuonna 1974 julkaistussa teoksessaan *S/Z* Barthes analysoi noin kolmekymmentäsivuista novellia ja tuottaa siitä 240-sivuisen tutkimuksen. Teos laajenee novellianalyysiä pidemmälle kuvastaen Barthesin ajattelua ja teorianmuodostusta käytännössä. (Veivo 1995, 69.) Barthes esittelee teoksessaan viisi koodia, jotka on jaoteltu kahteen kategoriaan: luettavaan ja kirjoitettavaan.

Barthesin koodit ovat toiminnan koodi, hermeneuttinen koodi, seemien koodi, symbolien koodi ja referenssikoodi. Toiminnan koodilla analysoidaan toiminnan logiikkaa, pyrkimyksiä ja tuloksia sekä tekstin narratiivista ulottuvuutta. Hermeneuttisella koodilla tarkastellaan tarinan dynamiikan rakentumista ja kerronnallisen rakenteen ylläpitoa sekä kiinnitetään huomiota muun muassa tarinan aiheuttamiin kysymyksiin ja vastauksiin. Tätä kautta tarkastellaan myös, mikä on tekstin viesti. Mitä teksti haluaa kertoa ja millaisen viestin välittää? Toiminnan koodi ja hermeneuttinen koodi ovat luettavia koodeja. Vastaanottaja eli lukija omaksuu tekstin loogisesti etenevän lukemisen kautta. Toiminta on luettavan koodien parissa rajattua. (Veivo 1995, 69.)

Seemien koodi nostaa esiin merkityksenannon pienimmät yksiköt. Seemit ovat pieniä yksiköitä, joista merkitykset alkavat ja antavat suunnan jollekin valitulle näkökulmalle. Symbolien koodi avaa tekstin binaaristen oppositioiden⁴ muodostamaa perustaa. Tekstin symbolirakenne tuottaa symbolisia viestejä. Referenssikoodi eli kulttuurinen koodi kiinnittää huomion niihin kulttuurisiin järjestelmiin, joihin tekstissä viitataan, ja siihen millaisia esioletuksia näihin kommentteihin sisältyy. Referenssikoodiin liittyy läheisesti ajatus intertekstuaalisuudesta⁵. (Blom 1998, 209; Sarpavaara 2004, 35.) Nämä kolme koodia ovat kirjoitettavan koodit. Kirjoitettavan koodit ovat avoimempia, luovempia. Lukija ei omaksu tekstiä lineaarisen lukemisen kautta vaan luo omia merkityksiä ja mielleyhteyksiä eli tulkitsee havainnoimaansa vapaasti. (Veivo 1995, 69.)

Koodit eivät esiinny tiukasti itsenäisinä vaan ovat päällekkäisiä ja toisiaan selittäviä. Ne eivät pyri ottamaan haltuun tiettyä ja rajattua merkitystä, vaan niiden avulla voi selventää erilaisia assosiatiivisia tasoja. (Blom 1998, 207–209.) Strukturalismin klassikko Ferninand de Saussuren Yleisen kielitieteen kurssi (1922) on haastanut usean tutkijan tarttumaan ajatukseen semiotiikasta yleisenä kulttuuritieteenä ja muun muassa Roland Barthes on kehittänyt tätä semiotiikan suuntausta eteenpäin. Barthes edisti omalta osaltaan strukturalismin muutosta kohti jälkistrukturalismia ja vahvasti menetelmää, jossa eritellään merkityksenmuodostuksen käsitteellisiä elementtejä.

Seuraavaksi esittelen tarkemmin kunkin koodin. Käytän aineistoni analysoinnissa Barthesin koodistoa ja sen muodostavat viisi koodia antavat rakenteen analyysiluvulleni. Koodien päällekkäisyyttä käsittelen omassa luvussaan.

3.4.1 Viisi koodia

Toiminnan koodin kautta tehty analyysi kiinnittää huomiota toiminnan logiikkaan, aikajärjestykseen, pyrkimyksiin ja tulokseen. Kysymykseksi muodostuu mitä tarinassa oikeastaan tapahtuu, miten toiminta nivoutuu mielekkääksi kokonaisuudeksi ja millaisia prosesseja syy-seuraussuhteineen tarinasta löytyy. (Sarpavaara 2004, 61.) VL -lyhytelokuvassa toimintaa rytmitetään varjojen ja valojen avulla. Ne jakavat lyhytelokuvan yhteentoista jak-

⁴ Binaariset oppositiot korostavat termien keskinäistä vastakkaisuutta ja poissulkevuutta (esimerkiksi korkea-matala, oikea-vasen).

⁵ Intertekstuaalisuus tarkoittaa tekstienvälisyyttä, tekstit rakentuvat lainauksista ja viittauksista toisiin teksteihin, paradigmoihin tai ideologioihin.

soon, joilla kaikilla on omanlaisensa sisältö. Osa jaksoista on puhtaasti informatiivisia, osa taas kuvailevia ja esittäviä. Toimintaa on siten useaa erilaista, vaikka tausta tai näyttelijä ei vaihdu missään välissä. Aineistoni lyhytelokuvassa toiminta liittyy katselijan ajatusten herättämiseen ja omien asenteiden pohtimiseen. Katselijan omatunto on vahvasti läsnä lyhytelokuvan edetessä.

Hermeneuttisen koodin kautta tehty analyysi pyrkii kertomaan sen, mitä tarinalla halutaan viestiä. Tarkoituksena on eritellä elementtejä, joiden tarkoituksena on ylläpitää kerronnallista jännitettä. Tarinan dynamiikka ja jännite syntyvät niistä kysymyksistä ja vastauksista, ongelmista ja ratkaisuksista, yllättävistä käänteistä ja tapahtumista, jotka tarinassa asetetaan ja tuodaan esille. (Sarpavaara 2004, 62.) Aineistossani on jokaisessa luokittelemassani jaksossa kysymyksiä ja vastauksia, käänteitä ja tapahtumia. Osassa jaksoista käänne on pieni muutos näyttelijän kasvoilla, yhdessä taas täysin erilainen, lähes säikäyttävä kuvakulman muutos. Kysymyksiä ja vastauksia tulee puheessa esille koko lyhytelokuvan ajan ja niille on ominaista haastaa katsoja käsittelemään omia ajatuksiaan kuritusväkivallasta. Erillisiksi tapahtumiksi luokittelen erityisesti lyhytelokuvan alussa olevat kaksi jaksoa, joissa kuvataan kuritusväkivallan täyttämää tilannetta, johon lapsi on joutunut.

Seemien koodin kautta tehty analyysi tarkastelee merkityksenannon pienimpiä yksikköjä: paikkoja, josta merkitykset alkavat (Sarpavaara 2004, 63–64). Aineistoni koostuu sekä visuaalisista että auditiivisista elementeistä, joita ovat esimerkiksi kuva, puheääni ja tehosteäännet. Merkityksellisiä kohtia, tässä tapauksessa seemejä, tulee siis etsiä sekä liikkuvasta kuvasta että ääninauhalta. Käsittelemässäni lyhytelokuvassa merkitsevimpään asemaan joutuvat seemit, jotka syntyvät kuvakulmasta, valaistuksesta, eleistä ja kasvojen liikkeistä. Niiden avulla katsoja tietää, onko näyttelijä nyt lapsen vai aikuisen roolissa vai kokonaan tilanteen ulkopuolella oleva tietoa jakava henkilö eli kertoja. Seemejä ovat myös ruumiinkieli, tehosteäännet ja silmien liikkeet.

Seemien elementeistä rakentuu kuvan ilmapiiri, odotushorisontti ja henkilöhahmot ominaisuuksineen (Blom 1998, 213). Niiden luentaa ohjaavat kulttuurinen tietämys, omat kokemukset ja totuttujen kuvallisten käytäntöjen tuntemus. Seemien koodi tuo esille denotaation ja konnotaation, semiotiikassa käytetyn kahden tason merkityksellistämisen. Denotaation käsitteellä viitataan merkin yleisimmin hyväksytyyn, selvimpään ja ilmeisempään merkitykseen, konnotaatiolla puolestaan merkin sisältöä täydentävään vivahteeseen (Sarpa-

vaara 2004, 30). Seemien koodin kautta voidaan tarkastella erityisesti kulttuurin yhteisiä ja vakiintuneita konnotaatioita. (Blom 1998, 212.)

Symbolien koodin kautta tehty analyysi nostaa esiin tarinan symbolirakenteen. Rakenne muodostuu binaarisista oppositioista, vastakohtapareista, jotka ovat kaiken merkityksen tuotannon perusta. Koodin avulla voidaan tarkastella sitä, miten yksittäiset seemit ja suuremmat merkitsevät yksiköt asettuvat paikalleen. Yhtenäistämällä tekstin yksittäiset seemit ja suuremmat merkitsevät elementit, tarinasta voidaan löytää yhteinen nimittäjä eli symbolinen viesti. (Sarpavaara 2004, 69.) Aineistossani vastakohtapareja ovat esimerkiksi valo-pimeys, lapsi-aikuinen, auktoriteetti-vastaanottaja, voimakas-heikko ja sallittu-kielletty.

Referenssikoodin kautta tehty analyysi ilmaisee kulttuurisiin järjestelmiin osoitettuja viittauksia, viitteitä. Kulttuurisilla järjestelmillä tarkoitetaan muun muassa tieteellisiä, historiallisia ja moraalisia järjestelmiä. Intertekstuaalisuuden käsite sisältyy oleellisesti analyysiin. (Sarpavaara 2004, 70.) Aineistoni lyhytelokuvassa kuvataan lapsia ja aikuisia. Lyhytelokuvassa kerrotaan, että kuritusväkivalta on Suomessa rikos, mutta muuten lyhytelokuvassa ei viitata lasten tai aikuisten syntyperään. Sitä ei sinällään ole sidottu suomalaisuuteen. Lyhytelokuvassa esiintyy myös intertekstuaalisuutta, siinä on suora lainaus Martin Luther Kingiltä.

3.5 Analyysin toteutus ja kulku

Analysoin aineistoni Barthesin koodiston avulla. Aineistoni on lyhytelokuva kokonaisuudessaan, keskityn niin puheeseen kuin kuvaan. Olen litteroinut puheen helpottaakseni sisällön tarkkaa ymmärtämistä. Barthesin koodisto sopii hyvin lyhytelokuvan analysoimiseen, koska menetelmän avulla voidaan ymmärtää lyhytelokuvassa esiintyvien merkitysten massaa tarkasti, poimimalla niitä vähän kerrallaan analyysia varten. Analyysissä voin koodiston avulla purkaa kulttuurisia merkityksiä ja eritellä pienimpiäkin teemoja. Vaikka olen jakanut lyhytelokuvan 11 jaksoon, käsittelen kahdeksan minuutin kokonaisuutta yksi koodi kerrallaan.

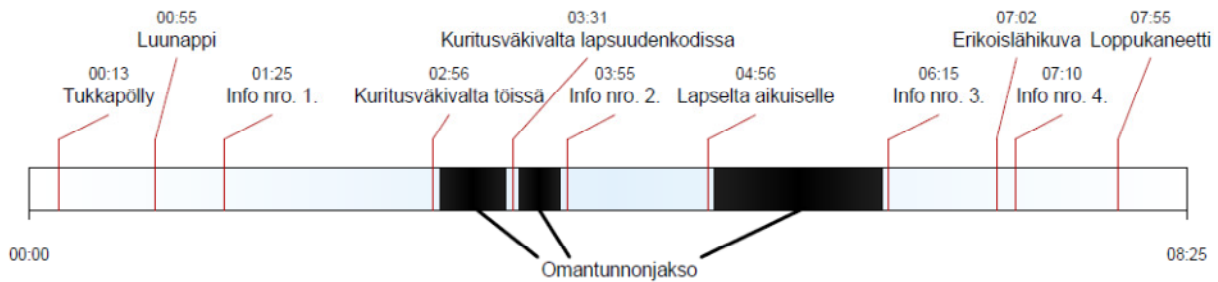
Varjojen ja valojen vaihtumisen avulla pilkoin lyhytelokuvan yhteentoista osaan. Jaksotus on itse keksimäni, en tiedä millaista jaksotusta kuvaaja, leikkaaja ja ohjaaja ovat tavoitelleet. Lyhytelokuvan pilkkominen jaksoihin oli osa työskentelyprosessiani ja sopiva tapa

Barthesin koodiston avuksi. Koodiston kantavana voimana on mahdollisuus pilkkoa ja koota uudelleen, joten haluni pätkiä lyhytelokuva erillisiksi jaksoiksi on mielestäni perusteltua. Se myös helpotti työskentelyäni, koska näin pystyin keskittymään pienempään palaseen kerrallaan.

Käytännössä poimin esimerkiksi toiminnan koodin avulla huomioimani asiat lyhytelokuvan alusta loppuun, mutta olen kirjannut havaintoni muistiinpanoihini, joita käsittelen jakso kerrallaan. Minulla on jokaisesta jaksosta oma konsepti, jolle huomioni kirjoitan. Näin pyrin olemaan tarkka huomioidakseni pienimmätkin merkit, mutta myös huomioimaan kokonaiskuvan, koska koodit ovat usein toisiinsa liittyneitä ja päällekkäisiä. Siirryn seuraavaan koodiin ja analysoin jälleen koko lyhytelokuvan. Tulososuuden rakenteessa jokaisella koodilla on oma analyysikappaleensa ja näiden viiden kappaleen lisäksi olen kirjoittanut kuudennen, koodien ja analyysini tulosten päällekkäisyyksiä käsittelevän luvun. Tämä viimeinen luku kokoaa tulokseni tiivistetymppään muotoon ja tutkimuskysymykseni saavat vastauksensa.

Ensimmäisen jakson olen nimennyt *tukkapöllyjaksoksi*. Se on kestoltaan 41 sekuntia ja kertoo lapsesta, joka on saanut äidiltään tukkapöllyä. Toinen jakso on nimeltään *luunappi-jakso*. Se kestää 27 sekuntia ja kertoo lapsesta, joka on saanut isältään luunappeja. Kolmas jakso on ensimmäinen *infojakso*. Se kestää minuutin ja 30 sekuntia. Neljännen jakson nimesin *kuritusväkivalta töissä* -jaksoksi. Se kestää 33 sekuntia ja kertoo tilanteesta, jossa esimies kurittaa alaistaan. Tämä on ensimmäinen *omantunnonjakso*. Toinen *omantunnonjakso* on viides jakso. Viidennen jakson olen nimennyt *kuritusväkivalta lapsuudenkodissa* -jaksoksi. Se kestää 22 sekuntia ja johdattaa katsojan tilanteeseen, jossa vanhempi käyttää aikuiseen lapseensa kuritusväkivaltaa. Kuudes jakso on toinen *infojakso*, joka on kestoltaan 58 sekuntia. Kolmas *omantunnonjakso* on seitsemäs jakso. Se kestää minuutin ja 18 sekuntia ja olen nimennyt sen *lapselta vanhemmalle* -jaksoksi. Jaksossa ohjataan katsoja miettimään kuritusväkivaltatilanteita lapsen näkökulmasta. Siinä on neljä erilaista tilannetta, joissa vanhempi selittää lapselle miksi käyttää kuritusväkivaltaa ja joihin lapsi vastaa oman näkemyksensä asiasta. Kahdeksas jakso on kolmas *infojakso*. Se on kestoltaan 46 sekuntia. Yhdeksännen jakson olen nimennyt *erikoislähikuvajaksoksi*. Se kestää 7 sekuntia ja kuvaa läheltä esimerkkiä, miten lapsi näkee raivostuneen vanhempansa. Kymmenes jakso on neljäs ja viimeinen *infojakso*. Se on kestoltaan 44 sekuntia. Viimeisen yhdenneistoista jakson nimesin *loppukaneetiksi*. Siinä lyhytelokuva saa päätöksensä. Jakso kestää 11 sekuntia.

Sijoitin jaksot alla olevaan kuvaan, aikajanalles. Jaksot on merkitty alkamisajankohtiensa mukaan. Jana kuvaa lyhytelokuvan pituuden alusta loppuun, lyhytelokuva päättyy keste-tyään kahdeksan minuuttia ja 25 sekuntia. Kuvasta näkee jaksosten järjestyksen, *infojaksosten* sijoittumisen janalles alkamisaikosten mukaan ja *omantunnonjaksoiksi* nimeämäni kolme jaksoa.

Kuva 2 Jaksosten sijoittuminen *Väkivallaton lapsuus* -lyhytelokuvassa

4 *Väkivallaton lapsuus* -lyhytelokuva ja Barthesin koodit

Olen käsitellyt lyhytelokuvaa Barthesin koodisto apunani. Noin kahdeksan minuuttia kestävä VL kuvaa kaksi mahdollista väkivaltatilannetta, sisältää neljä informatiivista tietojaksoa ja haastaa kolmen omaantuntoon panostavan jakson kautta katsojan pohtimaan omia asenteitaan. Analyysini tulee tutkielmassani etenemään siten, että esittelen ensimmäiseksi lyhyesti mitä lyhytelokuvassa tapahtuu. Seuraavissa kappaleissa analysoin sitä koodi kerallaan. Lopuksi käsittelen lyhytelokuvan muodostamaa kokonaisuutta ja pureudun havaitsemiini tuloksiin.

Olen ottanut lyhytelokuvasta still-kuvia, ja niitä on tekstini välissä 12 kappaletta. Kuvia on lähes jokaisesta määrittelemästäni jaksosta ja muutama samasta jaksosta. Tutkielmaani liittämässä kuvissa kiteytyy mielestäni jotain juuri tälle jaksolle tyypillistä informatiivista arvoa, jonka olen eritellyt Barthesin koodiston avulla. Jaksosta riippuen se on ilmeitä ja eleitä, ympäristön kuvaamista tai kameratyöskentelyä. Kaikki still-kuvat sisältävät erityisesti seemejä, merkityksenannon pienimpiä vihjeitä, ja kuvien avulla pyrin havainnollistamaan esimerkiksi ilmeitä ja kuvauksen rajausta. Äänimaailmaa en valitettavasti voi työhöni vangita, mutta pyrin kuvailemaan sitä mahdollisimman monipuolisesti, että lukija pääsisi osalliseksi lyhytelokuvan kaikkiin ulottuvuuksiin. Ääninauha sisältää hyvin vähän taustaääniä, äänestä vastaa lähinnä kertojan puhe. Liitteenä on osoite sivustolle, josta VL - lyhytelokuvan voi ladata katsottavaksi.

VL alkaa mustalla kuvaruudulla, jossa on Lastensuojelun keskusliiton logo ja nimi. Taustalta kuuluu lasten ääniä, ääninauhalta kuuluu ehkäpä välitunnin ääniä koulun pihalta. Jos tarkasti kuuntelee, seasta saattaa kuulla huudahduksen ”lyö sitä”. Lastensuojelun keskusliiton tunnus poistuu kuvaruudusta ja lasten äänet vaimenevat. Kuvaan ilmestyy aikuinen mies kauluspaita päällään, lyhytelokuvan näyttelijä.

Näyttelijä kertoo näytellen kaksi tarinaa, joissa hän on kuritusväkivaltaa kokenut lapsi. Toisessa tarinassa puhutaan tukistamisesta ja toisessa luunapista. Näiden jälkeen tunnelma vaihtuu ja katsojalle kerrotaan kuritusväkivallasta. Mitä se on, miten siitä puhutaan ja miksi. Seuraavaksi katsojaa kehoitetaan asettumaan kuritusväkivallan uhriksi. Sitten siirrytään tarinaan, jossa aikuinen joutuu pahoinpidellyksi ensin esimiehen ja sitten oman vanhempansa toimesta. Tarinoiden jälkeen näyttelijä kertoo, miten aikuinen pystyy välttämään vä-

kivallan kohteeksi joutumisen. Hän voi keskustella asiasta tai kävellä pois tilanteesta toisin kuin lapsi. Informaation jälkeen siirrytään seuraavaan tarinaan kysymällä katsojalta, mitä lapsi tekisi jos voisikin vältellä kuritusväkivaltilannetta. Esimerkkinä on nyt vanhemman ja aikuisen ajattelukapasiteetilla varustetun lapsen välinen keskustelu kuritusväkivallasta, jossa lapsi helposti kumoaa vanhemman väkivaltaa puolustelevat argumentit. VL -lyhytelokuvan lopussa näyttelijä tuo esille sen, mitä lapsi oikeasti tarvitsee kurituksen sijasta. Viimeisenä on vahva painotus tuomita kuritusväkivalta.

VL -lyhytelokuvan tausta on koko ajan sama. Tilanteet muuttuvat ja näyttelijä vaihtaa rooliin, mutta taustalla ei muutu mikään. Taustalla näkyy tumma huone, josta katsoja erottaa raollaan olevan oven. Kamera kuvaa pääasiassa samasta kuvakulmasta samalla etäisyydellä koko lyhytelokuvan ajan.

Olen kirjoittanut analyysini viittä koodia käyttäen viiteen alaotsikkoon. Toimivia jaksoja -kappaleessa käytän toiminnan koodia, tarinoista viestiksi -kappaleessa hermeneuttista koodia. Merkityksiä kuvassa ja äänessä -kappale on pisin muun muassa still-kuvien vuoksi, tässä kappaleessa käytän seemien koodia. Vastakohtia vaihdellen -kappaleessa analysoin symbolien koodin avulla lyhytelokuvaa ja viimeisessä, kulttuurin sanelemaa -kappaleessa käytän referenssikoodia eli kulttuurin koodia.

4.1 Toimivia jaksoja

Aloitan VL -lyhytelokuvan analyysin tarkastelemalla sitä Barthesin toiminnan koodin kautta. Kysyn, mitä lyhytelokuvassa tapahtuu? Millainen toiminnan logiikka on? Olen jakanut lyhytelokuvan 11 toiminnan jaksoon. Kahdessa ensimmäisessä jaksossa esitetään kuvitteellinen tilanne, jossa lapsi muistelee kokemaansa kuritusväkivaltaa. Kolmantena toiminnan jaksona on ensimmäinen *infojakso*. Kaksi seuraavaa toiminnan jaksoa koostuvat tilanteista, joissa kuritusväkivaltaa käytettäisiinkin muussa, kuin sille tyypillisessä ympäristössä kuten töissä ja lapsuudenkodissa. Näiden jälkeen seuraa toinen *infojakso*, kuudes toiminnan jakso. *Infojakson* lopussa katsoja johdatellaan seitsemänteen toiminnan jaksoon. Jaksoon, joka koostuu keskustelutilanteista aikuisen ja kuritusväkivallan tarpeellisuutta kumoavia argumentteja pudottelevan lapsen välillä. Kahdeksas toiminnan jakso on jälleen *infojakso*. Yhdeksäs toiminnan jakso eroaa aikaisemmista, se on kuvaustekniikkaa erilaisella tavalla hyödyntävä *erikoislähikuvajakso*. Tämän jälkeen tulee viimeinen eli neljäs *in-*

fojakso, joka on kymmenes toiminnan jakso. Viimeinen, yhdestoista toiminnan jakso päätää lyhytelokuvan.

Olen nimennyt ensimmäisen toiminnan jakson *tukkapöllyjaksoksi*. *Tukkapöllyjakso* alkaa, kun kulmien alta katseleva näyttelijä alkaa kertoa pelkäävänsä tukkapöllyä. Katsojalle selviää nopeasti, että näyttelijä näyttelee lasta, joka kertoo tunteistaan ja reaktioistaan tukkapöllyä kurituskeinona käyttävää äitiänsä kohtaan. Uusi toiminnan jakso alkaa, kun verhomainen varjo pyyhkäisee kuvaruudun läpi ja näyttelijä kääntyy toiseen suuntaan. Toisen toiminnan jakson olen nimennyt *luunappijaksoksi*. *Luunappijakson* alussa näyttelijä katsoo maata kohti. Katsoja ymmärtää jälleen näyttelijän esittävän lasta, tällä kertaa hieman vanhempaa kuin *tukkapöllyjakson* lapsi. Nyt lapsi pelkää isänsä antamaa tukkapöllyä, joka ei lapsen mittakaavassa ole sellainen pieni tukkapölly, jonka isä sanoo sen olevan.

Kuvaruutu pimenee hetkeksi kokonaan. Tilanne vaihtuu erilaiseksi, valoa on enemmän ja näyttelijä istuu kohtisuorassa kameraan. Alkaa kolmas toiminnan jakso ja tämä on ensimmäinen *infojakso*. Ensimmäisen *infojakson* alkaessa katsoja ymmärtää, että nyt näyttelijä ei esitä lasta, vaan on informaatiota jakava kertoja. Ensimmäisen *infojakson* aikana katsojalle kerrotaan, että lyhytelokuvan aiheena on kuritusväkivalta. Jakson lopussa katsoja johdatellaan kuvittelemaan tilannetta, jossa kuritusväkivallan käyttäjä olisikin oma pomo.

Neljännän toiminnan jakson olen nimennyt *kuritusväkivalta töissä* -jaksoksi. *Kuritusväkivalta töissä* -jakson alussa kuvaruudun täyttää valon välähdys, jonka jälkeen näyttelijän kasvoille suuntautuu varjo. Näyttelijä on nyt alaistaan alaspäin katsova esimies, joka läimäyttelee alaistaan puheensa rytmittämänä. Tilanne keskeytyy hetkeksi kun esimies suuntaa katseensa oikealle, koska hänet on ilmeisesti keskeytetty. Lopussa esimies naureskelee huvittuneena alaisensa ahdingolle. Tilanne vaihtuu kun kuvaruudun yli pyyhkäisee varjo. Kuvaruutu on taas valaistu ja kertoja johdattelee katsojan seuraavaan jaksoon. Viidennen toiminnan jakson olen nimennyt *kuritusväkivalta lapsuudenkodissa* -jaksoksi. *Kuritusväkivalta lapsuudenkodissa* alkaa verhomaisesti pyyhkäisevällä varjolla, josta jää näyttelijän kasvoille pieni varjo. Näyttelijä on nyt katsojan oma vanhempi. Oma vanhempi kurittaa lasta pikkuleipien maistelusta luunapilla ja häpeää lapsensa käytöstä niin, että läimäyttää häntä. Tilanne vaihtuu, kun kuvaruutu kirkastuu.

Kuudennen toiminnan jakson olen nimennyt toiseksi *infojaksoksi*. Toisen *infojakson* alkaessa näyttelijä suoristaa ryhtinsä ja katsoja tietää hänen olevan jälleen kertoja. Kertoja

haluaa puheessaan katsojan ajattelevan kuritusväkivaltatilannetta lapsen silmin. Jakson lopussa katsoja johdatellaan pohtimaan tilannetta, jossa lapsi osaisikin arvostella vanhempansa toimia kurittajana. Kuvaruutu pimenee lähes mustaksi. Valaistus lisääntyy ja katsoja näkee näyttelijän näpräämässä leukaansa mietteliäänä. Seitsemäs toiminnan jakso alkaa. Tämän olen nimennyt *lapselta aikuiselle* -jaksoksi. Näyttelijä on nyt aikuinen, joka kertoo, miksi käyttää kuritusväkivaltaa. Hetken kuluttua näyttelijä kääntää katseensa yläviistoon. Ilme on totinen, lapsenomaisempi. Näyttelijä on nyt vuorostaan lapsi, joka yrittää puhua järkeä aikuiselle antamalla väkivallattomia vinkkejä niihin tilanteisiin, joissa aikuinen on joutunut turvautumaan kuritusväkivaltaan. Tämänkaltaisia vuoropuheluja on jaksossa neljä kappaletta.

Kuvaruutu tummenee hetkellisesti kunnes valaistus lisääntyy. Näyttelijä on jälleen kertojan roolissa. Kahdeksas toiminnan jakso alkaa. Olen nimennyt sen kolmanneksi *infojaksoksi*. Kolmannessa *infojaksossa* kertoja haluaa katsojan pohtivan, millaisen kuvan haluaa itseltään vanhempana antaa lapselle. Uusi jakso, yhdeksäs toiminnan jakso, jonka olen nimennyt *erikoislähikuvajaksoksi*, alkaa yllättäen. Kuvaruudussa on yhtäkkiä pelkästään näyttelijän kasvot raivoamassa hallitsemattoman aggressiivisesti. Jakso loppuu yhtä nopeasti kuin on alkanutkin. Kymmenes toiminnan jakso alkaa. Sen olen nimennyt neljänneksi *infojaksoksi*. Neljännen ja viimeisen *infojakson* alussa näyttelijä nojautuu taaksepäin ja huokaisee, hän on taas kertojan roolissa.

Heti neljännen *infojakson* alussa kertoja puhuu asennekysymyksestä. Tässä *infojaksossa* halutaan katsojan pohtivan omaa asennettaan kuritusväkivaltaa kohtaan. Kertoja tuo esille myös lapsen oikeuden elää ilman väkivaltaa. Kommentti tiivistää lyhytelokuvan antamaa informaatiota siten, että katsoja tietää lyhytelokuvan päättyvän kohta. Välissä on tauko. Viimeinen *loppukaneetiksi* nimeämäni toiminnan jakso alkaa. Jaksossa pallo heitetään katsojalle: eikö tämän kaiken tulisi olla itsestään selvää? Kertoja hiljenee ja hengähtää, kuvaruutu pimenee hitaasti. Viimeisenä kuvassa näkyy raollaan oleva ovi, ennen kuin kuvaruutu menee kokonaan mustaksi. Kuvaruutuun ilmestyy työryhmään kuuluvien nimet ja näiden jälkeen Lastensuojelun keskusliiton tunnus sekä Raha-automaattiyhdistyksen logo. Ääniraidalta ei kuulu mitään. On aivan hiljaista.

4.2 Tarinoista viestiksi

Tässä kappaleessa analysoin VL -lyhytelokuvan tarinaa eli tapaa, jolla kerronnallista jännitettä ylläpidetään. Kysyn hermeneuttisen koodin avulla, mitä tarina haluaa viestiä. Millaisia kysymyksiä ja ongelmia lyhytelokuvassa asetetaan ja millaisia vastauksia ja ratkaisuja se näihin tarjoaa? Noin kahdeksan minuuttia kestävä lyhytelokuva pitää sisällään kaksi erillistä kokemustarinaa, neljä informaatiota jakavaa tarinaa, kolme *omantunnonjaksoksi* nimeämäni moraaliseen vaistoon liittyvää esimerkkitarinaa, hätkähdyttävän käänteen lyhytelokuvan loppupuolella sekä *loppukaneetin*, jossa haastetaan katsoja sulattelemaan näkemäänsä ja kuulemaansa. Kokonaisuus muodostaa silti yhden tarinan, jolla on alku ja loppu. Kaikki edellä mainitut vaiheet ovat tarpeellisia, jotta katsojan mielenkiinto pysyy yllä. Ne ylläpitävät kerronnallista jännitettä ja kuljettavat mukanaan lyhytelokuvan viestiä.

VL -lyhytelokuvan viesti on lapsen oikeus elää väkivallatonta elämää. Lapsen oikeus on kantava voima lyhytelokuvan edetessä. Kahdessa kokemustarinassa tulee hyvin ilmi se, mitä tunteita lapsessa herää kun hänen oikeuttaan koskemattomuuteen loukataan. *Tukkapöllyjaksossa* lapsi pelkää äitinsä tukkapöllyilymettä ja *luunappijakson* lapsi on menettänyt luottamuksensa isäänsä. ”Mä en usko sitä”, kertoo lapsi, kun isä vakuuttaa rakastavansa häntä.

Neljässä informaatiota jakavassa tarinassa lapsen oikeus elää ilman kuritusväkivaltaa tulee esille kertojalta katsojalle suuntautuvassa puheessa. Ensimmäisessä *infojaksossa* puheen painotus on siinä, miten kuritusväkivallan hyväksyvät ja sitä mahdollisesti käyttävät vanhemmat oikeuttavat tekonsa. Kertoja puhuu ”vähätteleivistä kiertoilmauksista” ja ”selitysten keksimisestä”. Kertoja ottaa esille myös sen, mikä ruumiillisen kurituksen tarkoitus oikein on. Tähän hän vastaa suoraan, että ”tarkoitus on satuttaa omaa lastaan niin, että tuntuu”. Tämän jälkeen kertoja siirtyy tarkastelemaan asiaa lapsen näkökulmasta: miltä lapsesta tuntuu kun henkilö, johon lapsi luottaa, kokee oikeudekseen käyttää kuritusväkivaltaa.

Toinen *infojakso* seuraa ensimmäistä *omantunnonjaksoa*, josta kirjoitan hieman myöhemmin. Tässä *infojaksossa* kuritusväkivaltatilanteen käsittelyä pohditaan sekä aikuisen että lapsen silmin. Aikuinen pystyy hoitamaan tilanteen esimerkiksi puhumalla tai poistumalla. Lapsi ei voi puhua järkeä vanhemmalleen tai lähteä pois ja olla tapaamatta vanhempansa. Lapsella tulisi olla oikeus selviytyä tilanteesta ikätasolleen sopivalla tavalla, mutta se ei

toteudu tilanteessa, jossa vastapuoli turvautuu kuritusväkivaltaan. Kertoja tuo esille lapsen kokemia tunteita: ”lapsi pelkää, suree, loukkaantuu, ahdistuu ja vihaa”. Toinen *infojakso* päättyy lauseeseen, että ”lapsi antaa anteeksi, kun ei muuta voi, ei pysty, ei uskalla.” Kuritusväkivalta ajaa lapsen seinää vasten, tilanteeseen, jossa hänen oikeutensa koskemattomuuteen ei toteudu.

Kolmannessa *infojaksossa* kertoja vakuuttaa katsojille, että lapsi ei tarvitse kuritusta. *Infojaksossa* yritetään ymmärtää, miksi kuritusväkivallan käyttämiseen on ajauduttu. Ehkä olosuhteiden pakosta, kun muusta ei ole tiedetty? Omilta vanhemmilta tuleva malli on vahva. Tässä *infojaksossa* kertoja esittää suoran kysymyksen katsojille: ”millaisen kuvan sinä haluat antaa omille lapsillesi muistoksi äidistä tai isästä?”. Kertoja antaa myös toivoa kertomalla, että kuritusväkivallan käytön voi lopettaa ja vanhempi pystyy löytämään muita keinoja ratkaistakseen ongelmatilanteet. Lapsella on oikeus saada muistaa äitinsä ja isänsä oikeudenmukaisina henkilöinä, jotka eivät turvautuneet kuritusväkivaltaan.

Neljäs ja viimeinen *infojakso* tulee hengästyttävän *erikoislähikuvajakson* jälkeen. Neljännessä *infojaksossa* kertoja puhuu asenteesta kuritusväkivaltaa kohtaan. Kertoja puhuu siitä, miten ruumiillinen kuritus tulee tuomita jyrkästi, koska muuten sitä voi ajautua käyttämään tai hiljaisesti hyväksymään kyseisen toiminnan. Vastuu annetaan katsojalle. Me olemme aikuisia, joilla on aivot ja sydän, meidän tulee tehdä vastuulliset ja oikeat päätökset. ”Opit oikaisemaan ennen kuin alat ojentamaan.” Aikuisen on ymmärrettävä, että lapsella on oikeus elää lapsuutensa ilman väkivaltaa.

Kolme *omantunnonjaksoa* sisältää moraaliseen vaistoomme vetoavia esimerkkitarinoita. Ensimmäinen tarina kertoo työpaikasta, jossa esimies käyttää alaiseensa kuritusväkivaltaa. Tilanne on katsojalle jokseenkin erikoinen, harva pystyy suhtautumaan vakavasti ajatukseen alaisiaan läimäyttelevästä esimiehestä. Tarkoituksena onkin saada katsoja pohtimaan, millä oikeudella kuritusväkivaltaan saa turvautua. Saako omaa alaistaan kasvattaa väkivallalla siinä missä omaa lastaan? Toinen esimerkkitarina kuvaa tilannetta, jossa omat vanhempasi käyttäisivät kuritusväkivaltaa kun olet heillä käymässä. Tämä esimerkki ei oikeastaan ole huvittava, sillä lyhytelokuvan kohderyhmään kuuluvat myös ne vanhemmat, jotka ovat itse lapsena kokeneet kuritusväkivaltaa. Miltä tuntuisi jos sinuun, aikuiseen ihmiseen käytäisiin edelleen käsiksi vanhempasi toimesta? Mihin vanhemman oikeus turvautua kuritusväkivaltaan oikeastaan loppuu? Loppuuko se johonkin tiettyyn ikään, siihen

kun lapsi muuttaa pois lapsuudenkodistaan vai kenties siihen, että lapsenlapset syntyvät? Katsoja joutuu pohtimaan, millä oikeudella kasvatukseen voidaan liittää kuritusta.

Nämä kaksi *omantunnonjaksoa* yhdistää ajatus siitä, onko aikuinen kurittamassa aikuista eri tilanne kuin aikuinen kurittamassa lasta, ja jos on, niin miten? Molemmissa kajotaan ihmisen koskemattomuuteen ja molemmissa reaktiot ovat samat. Ihminen tuntee kipua, pelkoa, vihaa ja ahdistusta. Tunteiden kokeminen ei katso ikää. Miksi joidenkin ihmisten moraalinen vaisto sanoo lapsen kokeman väkivaltaisen kohtelun olevan hyväksyttävää samalla, kun aikuisen kokeman väkivaltaisen kohtelun olevan tuomittava rikos? Lapsen oikeus kasvaa aikuiseksi ilman väkivaltaa tulisikin nähdä myös vanhemman oikeutena turvata lapsille mahdollisuus väkivallattomaan lapsuuteen.

Kolmas ja samalla viimeinen *omantunnonjakso* on *lapselta aikuiselle* -jakso, jossa erilaisissa kuvitteellisissa tilanteissa lapsi osaa, voi ja pystyy puhumaan järkeä kuritusväkivaltaa käyttäneelle aikuiselle. Katsojalle esitellään kurittajan mielestä hyviä syitä, miksi kuritusväkivallan käyttö oli tarpeellista ja perusteltua. Lapsi vastaa yksinkertaisesti ja rauhallisesti neuvoja ja vaihtoehtoja esitellessään. Tämä jakso koostuu täysin ongelma ja sille ratkaisu -tyylistä. Kun kuritusväkivaltaa käyttänyt vanhempi muistuttaa aina pyytävänsä jälkikäteen anteeksi ja juttelevansa sekä sopivansa, lapsi kainosti ehdottaa, että voisiko sen satuttamisen jättää pois? ”Niin ei tarvitsisi myöskään pyydellä anteeksi. Olisi enemmän aikaa jutella ja sopia. Vihellä vaikka aikalisä, niin kuin urheilussa.”

Tässä jaksossa tulee ensimmäisen kerran esille se, että kuritusväkivalta on ollut laissa kielletty rikos jo lähes kolmekymmentä vuotta. Se tuodaan esille viimeisessä kommentissa, jonka lapsi kertoo vanhemmalle. Tilanteessa vanhempi kertoo lapselle sen, että häntäkin on lapsena kuritettu ja hänestä tuli ihan kunnon kansalainen. Lapsi ei vastausta hyväksy, vaan kyseenalaistaa sen voiko vanhempi olla kunnon kansalainen, vaikka ei noudata lainsäädäntöämme. ”Minkä takia sinä sitten pahoinpitelet omaa lastasi? Mikä on ollut laissa kielletty rikos jo yli kaksikymmentä vuotta.”

Lapselta aikuiselle -jakso on mielestäni *VL* -lyhytelokuvan valaisevin osuus. Siitä saa katsoja informaatiota kuritusväkivallasta, neuvoja ja ohjeita sekä tärkeän herätyksen; voidaanko kuritusväkivaltaa perustella mitenkään pitävästi? Suoraa vastausta ei katsojalle nyt anneta, vaan sen pystyy ymmärtämään niistä vastauksista, joita lapsi ehdottaa kuritusväkivaltaa käyttäneelle vanhemmalle. Lapsella tulisikin olla oikeus selittää ja puolustautua

niissä tilanteissa, joissa vanhemman ja lapsen välillä tapahtuu jonkinlainen yhteentörmäys, konflikti. Lapsella tulisi olla oikeus puolustaa omia ajatuksiaan ikätasolleen sopivalla tavalla kuritusväkivallan herättämän nöyryytyksen ja alistamisen sijaan.

VL -lyhytelokuvan käänne tapahtuu lyhytelokuvan loppupuolella, seitsemännen minuutin kohdalla. Kyseessä on *erikoislähikuvajakso*, täysin erilaisella kuvaustekniikalla toteutettu lyhyt, lähes säikäyttävä hetki. Kertojan kasvot täyttävät kuvaruudun kokonaan ja hän ärjyy katsojalle niin, että sylki lentää. Jakso sisältää vain kaksi lausetta, mutta katsojalle tilanne tuntuu kestävän ikuisuuden. Kertoja näyttelee hallitsematonta raivoa pursuavaa vanhempaa, joka kertoo kirosanan siivittämänä menettävänsä hermonsa nyt ja käskee jälkikasvunsa painumaan omaan huoneeseensa. Tarinan tarkoituksena on havahduttaa katsoja ajattelemaan sitä, onko tämä se kuva, jonka haluaa lapselleen näyttää. Lyhytelokuva on jo kestänyt jonkin aikaa, ja katsojan keskittymiskyky on saattanut herpaantua runsaan informaation myötä. Kuvaustapa, jossa katsoja lähes pyyhkii oletettua sylkeä kasvoiltaan, hätkähdyttää ja herättää. Onko lapsella velvollisuus katsella tällaista vanhempaa? Lapsella on oikeus saada oppinsa rauhallisesti ja asiallisesti käyttäytyvältä aikuiselta.

Lyhytelokuvan päättää *loppukaneetti*. Kertoja puhuu painokkaasti virkkeitä tauottaen. Tässä jaksossa lyhytelokuvan tarina muodostuu kokonaisuudeksi, ympyrä sulkeutuu. Kertoja painottaa, että lapsella on oikeus elää lapsuutensa ilman väkivaltaa. Hän kysyy katsojalta: ”eikö sen pitäisi olla itsestään selvää?” Kaiken nähdyn jälkeen, informaation, neuvojen, esimerkkien, erikoisten tilanteiden ja säikäyttävän hetken johdosta, katsoja tarkastelee omia asenteitaan. Niin, eikö sen pitäisi olla? Katsoja voi myös tulkita tilannetta omalla tavallaan, esimerkiksi yrittää ymmärtää kuritusväkivaltaa käyttäviä ja sen hyväksyviä tai tehdä päätöksen, jossa kuritusväkivalta kasvatukseen väistyy ja sen tilalle tulee muita ratkaisutapoja.

4.3 Merkityksiä kuvassa ja äänessä

Barthesin koodistossa seemit ovat merkityksenannon pienimpiä yksiköjä (Sarpavaara 2004, 63). Tässä kappaleessa siirryn analyysissäni astetta syvemmälle ja pohdin millaisia tehokeinoja kuritusväkivallasta puhuttaessa käytetään lyhytelokuvassa. Minua kiinnostaa, millaiset merkitsijät eli seemit vaikuttavat lyhytelokuvan viestin takana. Lisäksi pohdin, mitä ne merkitsevät denotatiivisella ja konnotatiivisella tasolla. Olen poiminut VL -

lyhytelokuvasta 20 seemiä seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon. Kirjoitin jokaiselle konnotaation eli sanasta johdetun assosiaation. Lopuksi olen jakanut seemit kolmeen ryhmään tarkastellakseni niitä tarkemmin.

Taulukko 3. Väkivallaton lapsuus -lyhytelokuvan seimejä ja konnotaatioita

Seemi	Konnotaatio
Lasten äänet pihaleikeissä	Kiusaustilanne
Raollaan oleva ovi	Pakoreitti, uusi alku
Valaistus -varjo kasvoilla -kirkas valaistus -kuvaruudun pimentyminen -kuvaruudun valaistuminen	Muutos -kurja muisto -informaation jako -tilanne muuttuu synkemmäksi, huonommaksi -tilanne muuttuu valoisammaksi, paremmaksi
Lapsen katse alta kulmien	Epävarma, ujo, arka
Kertojan asento ja katse	Itsevarma, totinen, asiallinen, luottamus, rauhallisuus, selkeys, rentous, ymmärtävyys
Kertojan äänensävy	Painokkuus, rauhallisuus, selkeys, varmuus, tiukkuus
Esimiehen asento ja katse	Autoritaarisuus, rehvastelu, valta
Esimiehen äänensävy	Turhautuminen, tuohtuminen, huvittuminen
Oma vanhempi	Ilkeys, halveksiva
Vanhemman asento ja katse	Mietтелиäs, vakuuttava, turhautuminen, huvittuneisuus
Vanhemman äänensävy	Itsevarma, alentava, selittävä, syyttävä, ivalisuus, vahvuus, voimakkuus, huvittuneisuus
Lapsen asento ja katse	Totinen, mietтелиäs, säälivä, tympääntynyt
Lapsen äänensävy	Vakuuttava, epäuskoinen, hiljainen, pohtiva, mietтелиäs, halveksiva, avuttomuus, arkuus
Erikoislähikuva	Hätkähdys, säikäyttäminen, dramaattisuus
Vanhempi kurittamassa	Hallitsemattomuus, aggressiivisuus, raivokkuus
Hiljaisuus	Vaikuttava, läsnä

Jaoin seemit kolmeen ryhmään. Ensimmäinen on ääniraita, lyhytelokuvassa vaikuttava äänimaailma. Toinen ryhmä on kuvaustekniikka ja tilanne, jossa pääpaino on asian visuaalisessa esittämisessä. Viimeinen eli kolmas ryhmä sisältää näyttelijän roolisuurituksen eli tarinaa kuljettavan dialogin ja monologin henkilöhahmoineen.

Lyhytelokuvaa analysoidessani huomioin visuaalisuuden lisäksi äänimaailmaa. Ensimmäinen ryhmä on pieni, mutta tärkeä. VL alkaa mustalla kuvaruudulla, jossa on vain Lastensuojelun keskusliiton logo. Taustalta kuuluu lasten ääniä, jotka johdattavat katsojan ymmärtämään elokuvan aihepiiriä. Äänet saattavat konnotoida kiusaustilannetta esimerkiksi koulun pihalta, sillä tarkkaan kuunnellessa pojan ääni kehottaa muun taustahälyn yli: ”lyö sitä!”. Äänet kaikuivat ja sekoittuvat toisiinsa asfaltoidussa ympäristössä. Pikkuhiljaa äänet vaimenevat ja johdantona toiminut alkuintro päättyy *tukkapöllyjakson* alkuun.

Alun kiusaustilanne on ainoa katsojan kuulema ääni ääniraidalta koko lyhytelokuvan aikana. Muuten ääniraita sisältää vain hiljaisuutta ja näyttelijän puhetta. Hiljaisuuskin on tässä tapauksessa merkittävää, sillä se antaa tilaa näyttelijälle, joka omalla ammattitaitoisella äänenkäytöllään kuljettaa lyhytelokuvaa eteenpäin. Lopussa hiljaisuus korostuu. Kuva pimenee hitaasti ja hiljaisuudesta tulee käsinkosketeltavaa. Hiljaisuus on vaikuttavaa ja läsnäolevaa jättäen tilaa katsojan omille ajatuksille ja tunteille.

VL -lyhytelokuvan ääniraita on suppea, mutta perusteltu. Siinä ei käytetä minkäänlaista musiikkia tai tehosteääniä, vaan se antaa mahdollisuuden keskittyä lyhytelokuvaan omien ajatustensa kanssa. Alussa oleva lasten metelöinti ohjaa ajatukset pääasiaan eli lapsiin. Hiljaisuus on vaikuttavaa jo itsessään, mutta lopun läsnäoleva hiljaisuus on vaikuttava keino haastaa katsoja käsittelemään näkemäänsä ja kuulemaansa.

Toisessa ryhmässä painottuu kuvaustekniikka ja tilanne, joka on luotu kuvauksen avulla. Valaistus on oma ammattialansa, mutta tässä tutkielmassa niputan sen yhteen kuvaustekniikan kanssa. Valaistuksella on kuitenkin merkittävä osa VL -lyhytelokuvan tarinan etenemisen suhteen. Lyhytelokuvassa ei näyttelijä tai tausta vaihdu, vaan tilanne on jatkuvasti sama. Näyttelijän takana näkyy ehkäpä suomalainen olohuone, mutta valaistus on niin vähäistä, että huoneesta ei erotu esimerkiksi huonekaluja. Ainoa erottuva asia on raollaan oleva ovi. Oven takana avautuu toinen huone, ehkä eteinen. Raollaan olevan oven konnotaatio voi olla pakoreitti, mutta se voi olla myös uusi valoisampi alkua. Oven takana näkyy

valoa, se on poispääsy tilanteesta, jossa katsojakin nyt on. Ovesta voi juosta lapsi ulos, jos vanhempi uhkailee käyttävänsä häneen kuritusväkivaltaa. Ovi voi myös johtaa lapsen huoneeseen, johon suuttunut vanhempi hänet káskee. Mutta samaisen oven takana voi olla myös vanhempien makuuhuone tai työhuone, johon vanhempi vetäytyy hengähtämään saadakseen itsensä hillittyä ja välttyäkseen käyttämästä kuritusväkivaltaa. Taustalla oleva ovi voi myös olla kulkureitti ulos asunnosta ja omista asenteista. Uuden, kuritusväkivaltaan kielteisesti suhtautuvan asenteen voi oppia, vaikka aikaisemmin olisikin pitänyt kuritusväkivaltaa vartenotettavana vaihtoehtona.

Kuva 3 Ensimmäinen *infojakso*

Kuva 4 Neljäs *infojakso*

Yllä olevissa kuvissa on kaksi lyhytelokuvasta napattua still-kuvaa. Kyseessä on ensimmäinen *infojakso* ja viimeinen eli neljäs *infojakso*. En ole rajannut kuvia itse, vaan rajaus on toteutettu kuvauksen avulla. *Infojaksojen* edetessä myös niiden intensiteetti kasvaa. Ensimmäinen *infojakso* on toteutettu puolilähikuvana. Siinä ympäristö hahmottuu, mutta näyttelijä on merkitsevimmässä asemassa. Näyttelijä puhuu jaksoissa rauhallisesti ja selkeästi, mutta artikulaatio muuttuu painokkaammaksi ja tiukemmaksi erityisesti viimeisessä *infojaksossa*. Neljäs *infojakso* on toteutettu lähikuvana. Sen avulla katsojan ja näyttelijän välinen suhde voimistuu. Katsojaan otetaan tiukempi ote myös visuaalisesti, kuvaus siirtyy lähemmäksi näyttelijän kasvoja ja kertojan roolista tulee katsojalle vangitsevampi.

VL -lyhytelokuvan loppupuolella tapahtuva käänne toteutetaan kuvaustekniikan avulla. Erikoislähikuva on erittäin tehokas tapa korostaa jotakin tiettyä asiaa. Se tuo esille usein jonkun yksityiskohdan, tässä tapauksessa äärimmäisen vihaiset kasvot. Seuraavalla sivulla olevassa still-kuvassa näemme vain vanhempaa esittävän näyttelijän kasvot, sillä kuvauksen avulla on rajattu pois osia päästä ja vartalo.

Kuva 5 Vanhempi *erikoislähikuvajaksossa*

Lyhytelokuvassa valaistus konnotoi muutosta. Joka kerta, kun kuvaruudun valaistus muuttuu, tilanne vaihtuu uudenlaiseksi. Muutos tapahtuu näyttelijän roolissa. Hän on aluksi pieni, alle kouluikäinen lapsi, sitten vähän vanhempi jo koulua käyvä lapsi. Näiden jälkeen hän on kertoja ja tämän jälkeen kuritusväkivaltaa käyttävä esimies ja niin edelleen. Valaistuksen avulla selvennetään myös näyttelijän ajatuksia. Alun esimerkkitarinoissa näyttelijä muistelee kuritusväkivaltatilannetta varjo kasvoillaan. Kuritusväkivalta ja sen uhka näkyy varjostavan lapsen ajatuksia ja elämää. Näyttelijän ollessa informaatiota jakava kertoja valaistus on kirkas ja suora, minkäänlainen varjo ei ole varjostamassa hyvässä ryhdissä istuvaa kertojaa. Jokainen roolinvaihto perustuu pimenevään valaistukseen. Muuttuva valaistus kuljettaa lyhytelokuvan tarinaa eteenpäin ja pilkkoo sen osiin, joita katsojan on helppo ymmärtää. Näin informaatiota ja kuvatulvaa ei jaeta hengästyttävällä tahdilla vaan mieleen takertuvilla sopivan pienillä palasilla. Valaistuksen tuoma muutos vaikuttaa myös tilanteeseen. Kuvaruudun pimeneminen konnotoi tilanteen muuttumista synkemmäksi ja huonommaksi. Kuvaruudun valaistuksen lisääntyminen konnotoi tilanteen muuttumista valoisammaksi ja paremmaksi.

Vaihtuva valaistus kertoo myös kuritusväkivallasta aiheena. Kuritusväkivalta on ollut melko pitkään kiellettyä, eivätkä sitä käyttäneet tai käyttävät ole puhuneet valinnastaan. Asia on ollut varjossa. Laki kieltää sen, mutta sitä esiintyy yhä. Kuritusväkivaltaa vastustava kampanja nosti asian esiin, aihe on nyt valokeilassa. Oli tärkeää todeta ääneen, että vaikka kuritusväkivalta on ollut kiellettyä lähes 30 vuotta, sen hyväksyy edelleen osa ihmisistä. Kuritusväkivalta on noussut varjoista valoon.

Kolmas ja viimeinen ryhmä koostuu näyttelijän roolisuorituksista. Näyttelijä esittää neljää roolia VL -lyhytelokuvan aikana ja nämäkin roolit sisältävät erilaisia henkilöhahmoja. Näyttelijä on lapsi esimerkkitarinoissa ja *lapselta aikuiselle* -jaksossa. Vanhempi *lapselta aikuiselle* -jaksossa, *kuritusväkivalta lapsuudenkodissa* -jaksossa ja *erikoislähikuvajaksossa*.

Lisäksi hän on esimies *kuritusväkivalta töissä* -jaksossa ja kertoja neljässä *infojaksossa* sekä *loppukaneetissa*.

Hannu-Pekka Björkman vastaa *VL* -lyhytelokuvan näyttelijäntyöstä. Hän on palkittu suomalainen näyttelijä, joka on esiintynyt esimerkiksi useissa elokuvissa. Ulkonäöltään hän on varsin tavallisen näköinen suomalainen mies. Hän on vaalea, hieman kaljuuntunut ja hänen vyötärölleen on kertynyt muutama ylimääräinen kilo. Hän on hyvä samaistumisen kohde maanläheisyydessään. Henkilöhahmosta toiseen siirtyminen on varmasti vaativaa, mutta Björkmanin näyttelijänsuoritus niin lapsena kuin esimiehenä on antoisaa katsottavaa. Ilmeillä ja kehonkielellä Björkman muuttaa tilanteita toisiksi. Lyhytelokuvan tunnelman vaihtuminen säälistä pelkoon on pitkälti näyttelijän vastuulla. Hahmoista löytyvät seemit antavat lyhytelokuvalla merkityksen.

Kertojan hahmon asento ja katse on rauhallinen ja ymmärtävä. Vaikka kertoja on koh-tisuorassa kameraan, hän istuu rennon asiallisesti. Hänestä huokuu itsevarmuus ja selkeys. Kertoja herättää luottamusta katsojassa. Äänensävy on painokas ja tiukka, mutta näyttelijä argumentoi selkeästi ja rauhallisesti. Tilanteen antamassa konnotaatiossa tulee olo, että kertoja on hyvin varma puheensa sisällöstä.

Lyhytelokuvan aloittaa lapsen hahmo. *Tukkapöllyjakson* lapsi katselee alta kulmien epä-varmana. *Luunappijakson* hieman vanhempi lapsihahmo katselee pitkään maata kertoessaan tunteistaan. Kun katse viimein kohoo, se on arka, mutta myös päättäväinen, kun lapsi kertoo, ettei usko isänsä rakkaudenosoitusta.

Kuva 6 *Tukkapöllyjakson* lapsi

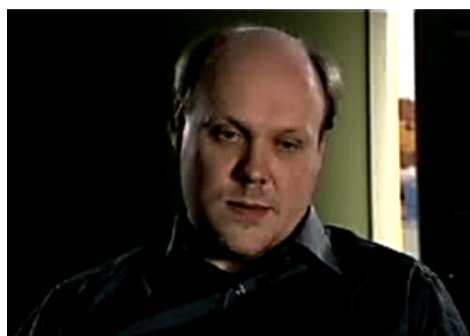
Kuva 7 *Luunappijakson* lapsi

Vasemmanpuoleisessa kuvassa lapsi on juuri kertonut, miten tukkapölly asuu äidin kädes-sä. Lapsi kertoo, miten pelkää äitiään, kun tällä on tukkapöllyilme. Koko jakson ajan lapsen oikean puoleinen osa kasvoista on varjon peitossa. Huonoryhtinen olemus ja kireä suun-

seutu antavat ujon ja pelokkaan vaikutelman. Lapsi vaikuttaa pieneltä, noin neljä- tai viisivuotiaalta. Oikeanpuoleisessa kuvassa *luunappijakson* lapsi on juuri kertonut totisen huvittuneena, miten ei usko isäänsä, kun hän pyytää anteeksi luunapin jälkeen ja kertoo rakastavansa lastaan. Tässä jaksossa varjo on kasvojen vasemmalla puolella. Lapsi on selkeästi vanhempi, mutta ei vielä murrosikäinen. Arvioisin hänen iäkseen 11 vuotta. Lasta sattua isänsä kohtelu, mutta orastavaa uhmaa ja kapinahenkeä kuritusväkivaltaa käyttänyttä isää kohtaan on havaittavissa. Lapsihahmon katse alta kulmien konnatoi epävarmuutta ja ujoutta, mutta siinä on havaittavissa myös omaa tahtoa.

Kuva 8 *Lapselta aikuiselle* -jakson lapsi

Kuva 9 *Lapselta aikuiselle* -jakson lapsi

Näyttelijä esittää lyhytelokuvan edetessä lasta uudemman kerran. Tämä lapsi tuskin on kumpikaan alun esimerkkitarinoista, vaan kyseessä on normaalista poikkeava tilanne, jossa lapsi osaa ja pystyy puhumaan järkeä kuritusväkivaltaa käyttäneelle vanhemmalle. Kyseessä on pieni lapsi aikuisen päättelykyvyllä. Lapsen asento ja katse vaihtelevat totisesta säälivään. Kuvassa numero kahdeksan lapsi puhuu lyöjälleen. Lapsi on niin pieni, että hänen on katsottava keskustelukumppaniaan ylöspäin tavoittaakseen hänen katseensa. Lapsen äänensävy on vakuuttava ja hiljainen ja siitä kuultaa arka ja mielteliäs sävy läpi. Yhdeksännessä kuvassa lapsi on kertonut lyöjälleen kuritusväkivallan olleen kiellettyä yli kaksikymmentä vuotta. Ilme on tympääntynyt, sillä lapselle on juuri kerrottu myös lyöjän kokeneen kuritusväkivaltaa lapsuudessaan, eikä siitä kuulemma jäänyt mitään vammaa. Perustelu on yleinen ja lapsi vastaa epäuskoisuutta ja avuttomuutta äänensävyssään. Lapsen asento konnatoi asetelmaa, jossa lapsi pienenä ja ehkä hieman surkeana, on aina altavastaaajana vanhemmalleen.

Kuva 10 Oma vanhempi

Näyttelijä esittää myös vanhempaa useampaan otteeseen. Kyseessä ei ole sama vanhempi, vaan henkilöahmo muuttuu tilanteiden vaihtuessa. Yllä oleva kuva on otettu *kuritusväkivalta lapsuudenkodissa* -jaksosta. Menossa on tilanne, jossa aikuinen lapsi yrittää napata pikkuleipiä vanhempansa valvovan silmän alta. Hän saa luunapin sormilleen. Oma vanhempi käyttäytyy ilkeästi ja halveksivasti lastaan kohtaan. Äänensävy on tyylittömän nariseva ja tilanteen ilmapiiri konnotoi toisen ihmisen täydellistä kunnioittamattomuutta ja arvostuksen puutetta.

Kuva 11 *Lapselta vanhemmalle* -jakson vanhempi

Kuva 12 *Lapselta vanhemmalle* -jakson vanhempi

Kuvat yksitoista ja kaksitoista ovat *lapselta vanhemmalle* -jaksosta kahdesta eri vuoropuhelusta. Vanhemman asento on vakuuttava ja mietteliäs. Hän antaa itsestään sellaisen kuvan, että asiat ovat mietittyjä ja hyvin perusteltuja. Äänensävy on alentavan selittävä, mutta myös voimakas ja huvittunut. Vanhempi on lasta kohtaan ivallinen ja syyttävä. Asento ja äänensävy konnotoivat tasa-arvon puutetta ja keskusteluyhteyden kunnioittamattomuutta.

Kuva 13 Esimies

Kuva 14 Häiritty esimies

Yllä olevat kuvat olen ottanut *kuritusväkivalta töissä* -jaksosta. Vasemmanpuoleisessa kuvassa esimies puhuu alaiselleen Miettiskälle, joka on saanut asiakaspalautetta. Palaute on ollut ilmeisen huonoa, koska esimies läimäyttää alaistaan. Esimiehen asento on hyvin autoritäärinen. Hänellä on valtaa ja hän käyttää sitä rehvastellen. Neljännessätoista kuvassa esimies häiriintyy, kun häntä tuijotetaan. Esimies huutaa vihasena tuijottajalleen, että ”kai mä nyt omaa alaistani saan kasvattaa”. Esimiehen äänensävy on turhautunut ja sävy vaihtelee huvittuneesta tuhtuneeseen. Pienoinen hallitsematon raivo alkaa kuulua läpi. Esimiehen asento ja asenne konnotoi vallan väärinkäyttöä. Hän käyttää työasemaansa perustuvaa valtaansa hyvin henkilökohtaisella tavalla ja tasolla. Tilanteesta puuttuu rakentava kritiikki.

4.4 Vastakohtia vaihdellen

Seemien pohtimisen jälkeen analyysini siirtyy Barthesin neljänteen koodiin eli symbolien koodiin. Yksittäisille seemeille voidaan löytää yhteinen nimittäjä. Lyhytelokuvan symbolisena viestinä toimivat yhteiset nimittäjät. Tässä kappaleessa olenkin pohtinut, miten seemit asettuvat paikalleen vastakohtapareissa eli binaarisissa oppositioissa, joista lyhytelokuvan symbolirakenne koostuu. Lisäksi pohdin, miten vaikuttaminen asenteisiin kuritusväkivaltaa kohtaan muodostuu lyhytelokuvassa.

VL -lyhytelokuvan symbolirakenne koostuu seuraavista poimimistani 25 vastakohtaparista:

- työpaikka-koti
- meteli-hiljaisuus
- valo-pimeys
- yleinen-yksityinen

- äiti-isä
 - vanhempi-lapsi
 - esimies-alainen
 - auktoriteetti-kohde
-
- oikaiseminen-orientaaminen	- tiukka-salliva
- kuri-hellyys	- halveksiva-ymmärtävä
- rikos-oikeus	- hallitsematon-hallittu
- pakko-valinta	- vahva-heikko
- pelko-luottamus	- jäykkä-rento
- fyysinen-henkinen	- huvittunut-totinen
- kielletty-sallittu	- avuton-voimakas
- valta-alistuminen	- ankara-lempeä
	- itsevarma-epävarma

Vastakohtaparit jaoin neljään ryhmään. Ensimmäinen ryhmä on tilanne. Tämä ryhmä on yhteinen nimittäjä aikaisemmin ryhmittämilleni ääniraidalle sekä kuvaustekniikalle ja tilanteelle. Toinen ryhmä on henkilö, joka toimii yhteisenä nimittäjänä näyttelijän neljälle roolisuoritukselle. Kolmas ja neljäs ryhmä ovat toisen ryhmän alaryhmiä, nämä olen nimennyt tavaksi ja tyyliksi. Ne tarkentavat henkilöhahmon antamia vihteitä siitä, miten katsojan tulisi tulkita sanomaa.

Tilanteet muodostavat ensimmäisen ryhmän. Tähän ryhmään kuuluvat vastakohtaparit työpaikka-koti, meteli-hiljaisuus, valo-pimeys ja yksityinen-yleinen. Lyhytelokuvassa tilanne liittyy esimerkiksi paikkaan. Tapahtumapaikkana nähdään työpaikka ja koti sekä tila, jossa kertoja antaa informaatiota. Tapahtumapaikaksi riittää kuvitteellinen paikka ja tilanne, vaikka fyysisesti lyhytelokuvassa pysytään koko ajan samassa tilassa. Paikkoihin ja tilanteisiin liittyy myös audiovisuaalisuutta, meteliä ja hiljaisuutta. Valo ja pimeys vaihtelevat paikkojen ja tilanteiden edetessä. Paikan symbolinen merkitys vaihtelee sitä mukaan, mikä tilanne on menossa. Työpaikalla on erilainen merkitys kuin olohuoneella. Työpaikkaan liittyy hierarkisuutta ja virallisuutta kun taas olohuone kuvastaa epävirallista ja yhteisöllisyyttä. Koti on myös yksityinen tila, työpaikan ollessa yleinen tila.

Henkilöhahmot muodostavat eniten symbolisia merkityksiä. Vanhempi-lapsi, äiti-isä, mies-alainen ja auktoriteetti-kohde kuvastavat erilaisia hierarkkisia asemia ja vuorovaikutussuhteita. Henkilöryhmän olen jakanut kahteen alaryhmään: tapaan ja tyyliin. Tavoista kertovat vastakohtaparit oikaiseminen-ojentaminen, kuri-hellyys, rikos-oikeus, pakko-valinta, pelko-luottamus, fyysinen-henkinen, kielletty-sallittu ja valta-alistuminen. Nämä ovat lyhytelokuvan aikana esiin tulleita vaihtoehtoisia tapoja toimia ja ymmärtää lasta. Esimerkiksi lastaan lyövä vanhempi herättää lapsessa usein pelkoa, kun vastaavasti vanhemman herättämä luottamus lapsessa vahvistaa ja syventää heidän välistä suhdetta. Tyylistä kertovat vastakohtaparit tiukka-salliva, halveksiva-ymmärtävä, hallitsematon-hallittu, vahva-heikko, jäykkä-rento, huvittunut-totinen, avuton-voimakas, ankara-lempeä ja itsevarma-epävarma. Nämä vihjaavat katsojalle hahmojen tunnetiloja ja asenteita lasta sekä hänen kasvatustaan kohtaan. Esimerkiksi hallitsematon raivo johtaa harvoin lopputulokseen, joka on perusteltu ja josta olisi tulevaisuudessa hyötyä. Hallittu tunteenpurkaus saattaa vastaavasti osoittaa asian tärkeyden ja painokkuuden.

VL-lyhytelokuvan symbolisina merkityksinä painottuvat katsojalle henkilöahmojen ajatukset ja tunteet. Ne tulevat ilmi näyttelijän puheesta ja elekielestä. Puheen sisältö ja sen merkitystä voimistava elekieli ovat molemmat vuorovaikutukseen liittyviä asioita. Tarvitaan katsoja tulkitsemaan näitä, jotta viesti välittyy eteenpäin. Henkilöhahmot ovat lyhytelokuvassa siksi, että he vaikuttaisivat katsojien asenteisiin. Heidän ajatuksiaan pystyy ymmärtämään ja heidän käyttäytymisensä on hyvin uskottavaa. Katsojaa ei veloiteta hyväksymään kaikkea kuulemaansa ja näkemäänsä, mutta hänelle annetaan mahdollisuus avartaa omaa ymmärrystään kuritusväkivaltaa kohtaan henkilöahmojen kautta.

4.5 Kulttuurin sanelemaa

Viimeisenä käytän referenssikoodia. Kysyn, miten lyhytelokuvassa viitataan sen itsensä ulkopuolisiin kulttuurisiin teksteihin ja järjestelmiin. Entä miten lyhytelokuva kommentoi näitä viittauskohteitaan? Lopuksi analysoin sitä, millaisia esioletuksia näihin kommentteihin sisältyy. Tähän viidenteen Barthesin koodiin liittyy vahvasti myös intertekstuaalisuuden käsite.

Referenssikoodia kutsutaan myös kulttuuriseksi koodiksi. (Sarpavaara 2004, 36.) Kaikki Barthesin koodit nojaavat tietyllä tapaa kulttuurisiin järjestelmiin, mutta referenssikoodin

avulla voidaan analysoida mihin näillä järjestelmillä viitataan. Kuritusväkivalta on kulttuuri-nen asia kansainvälisestikin, se on täysin sallittua joissain maissa ja joissain sallittua tietyllä rajauksella. Suomessa se on kiellettyä, mutta sitä esiintyy. Keskustelu on 2000-luvulla painottunut lapsen oikeuksiin saada elää lapsuutensa ilman väkivaltaa aikaisemman ruumiillisen kurituksen haitallisuuteen ja vaikuttavuuteen painottuneen keskustelun sijasta. Lyhytelokuvassa ei tehdä suoraa viittausta lapsen oikeuksien sopimukseen tai siihen, mitä se merkitsee Suomen ratifioitua kyseisen sopimuksen. Ehkäpä lyhytelokuvaan ei ole haluttu tuoda mukaan mainintaa pykäläviidakosta, vaan on ajateltu asiasta kiinnostuneen ottavan itse tarkemmin selvää lyhytelokuvan nähtyään.

Suomen lainsäädäntö mainitaan. Sen yhteydessä tuodaan esille, että kuritusväkivalta on todella rikos. Koko lyhytelokuvan ajan kuritusväkivallasta puhutaan suoraan ja kiertelemättä. Vähättelevät kiertoilmaukset kerrotaan katsojalle, mutta niiden yhteydessä todetaan, että ne ovat väärä tapa puhua asiasta. Tilastoihin viitataan pintapuolisesti toteamalla ”ihan liian moni meistä...”, mutta jo tästä lausahduksesta katsojalle selviää, että asiaa on tilastoitettu ja tutkimustietoa on olemassa sekä se, että luku on liian suuri. Lyhytelokuvan kyseessä ollessa täytyy muistaa, että asiat tulee sanoa tiivistetysti ja selkeästi.

Ainoa isompi viittaus kuritusväkivalta-aiheen ulkopuolelle on lainaus Martin Luther Kingiltä. ”Äärimmäinen tragedia ei ole pahojen ihmisten julmuus vaan hyvien ihmisten vaikeneminen.” Tällä halutaan lyhytelokuvassa viitata siihen, että kyseessä on asia, joka tulee ymmärtää vääräksi, ettei siihen vain turvaudu äkkipikaisesti tai vahingossa. Kuritusväkivallan mieltäminen rikokseksi antaa lain tuen. Naapurissa mahdollisesti tapahtuvasta kuritusväkivallasta voi ilmoittaa viranomaisille. Suomalaisten yleissivistys on sillä tasolla, että katsojat tietävät kuka on Martin Luther King ja mitä hän teki eläessään. Viittaus Kingin sanomaan ei ole kaukaa haettua, sillä kansalaisoikeuksiin kuuluvat myös lasten oikeudet.

Lyhytelokuvan ympäristö ei vaihdu missään vaiheessa, vaan tausta pysyy samana. Se näyttää suomalaiselta olohuoneelta, mutta valaistuksen vähäinen määrä ja taustan lähes olematon näkyminen näyttelijän takaa ei sido ympäristöä vahvasti mihinkään tiettyyn kulttuuriseen tilaan. Lapsen lähettäminen omaan huoneeseensa *erikoislähikuvajaksossa* saattaa tarkoittaa raollaan olevan oven takana näkyvää huonetta. Oletan useiden suomalaisten asuvan sen verran tilavasti, että lähes jokaisella lapsella on oma huone.

Lyhytelokuvassa kerrotaan jo alussa, että äitikin voi lyödä. Kuritusväkivalta ei ole sukupuolisidonnaista, vaan sen käyttämiseen voi sortua niin äidit kuin isätkin. *Luunappijaksossa* lapsi kertoo isänsä aina juttelevan luunapin käytön jälkeen, kertovan rakastavansa ja pyytää anteeksi. Suomalaisia miehiä pidetään usein puhumattomina tuppisuina, joiden on vaikea osoittaa tunteitaan jopa omille lapsilleen. Lyhytelokuvan alussa tehdäänkin siis selväksi se, että myös lapsilleen tunteita osoittava rakastava isä voi erehtyä käyttämään kuritusväkivaltaa. Tosin katsojalle ei mainita, vakuuttaako isä rakkauttaan muulloinkin kuin ainoastaan kuritusväkivaltatilanteen jälkeen.

Perheen määritelmään ei lyhytelokuvassa paneuduta sen tarkemmin. Ydinperheen malli häilyy taustalla, mutta siihen ei vahvasti viitata. Maininta siitä, miten lapselle oma perhe on elämän tärkein asia kuvastaa mielestäni lähinnä sitä, miten perhe koostuu jonkinlaisesta vanhempainkokoontumisesta ja sisaruksista, ei niinkään tädeistä ja muista sukulaisista. *Kuritusväkivalta lapsuudenkodissa* -jaksossa perhe käy kylässä isovanhempien luona. He eivät siis oletettavasti asu saman katon alla, vaan vierailu suuntautuu isovanhempien omaan asuntoon, joka sijaitsee jonkinlaisen matkan päässä.

Kuritusväkivalta työpaikalla -jakso esittää perinteisen vahvasti hierarkiaan nojaavan esimies ja alainen asetelman. Esimies on vallan kahvassa ja alaisena työskentelevä sihteeri Miettiskä on hiljennetty alistumaan esimiehen tahtoon. Puheoikeutta ei taida Miettiskällä olla, saati minkäänlaista mahdollisuutta rakentavaan kehityskeskusteluun. Nimen väännöksestä Miettiskäksi oletan kyseessä olevan nainen. Kenties esimies on johtaja, jonka henkilökohtaisena sihteerinä Miettiskä työskentelee.

Lyhytelokuva antaa vahvan viestin siitä, että lasta ei tarvitse kurittaa väkivaltaisesti. Kasvatustapa, joka pohjautuu ajatukseen, jossa lapsi täytyy nujertaa pienestä pitäen, on valitettavasti ollut Suomessakin vallitseva aikoinaan. Lapsen oma tahto on nähty kontrolloitavana asiana ja ruumiillisen kurituksen on nähty hoitavan tätä epäkohtaa. Sanonnat: ”nuorena on vitsa väännettävä” ja ”joka vitsaa säästää, se lastaan vihaa” kuvastavat mielestäni hyvin ajattelutapaa, jossa lapsi nähdään vanhempiaan alituisesti manipuloivaksi ja hallitseväksi diktaattoriksi. ”Kunnioita vanhempaasi” lausahdus ei poissulje sitä, että aikuisen on myös ansaittava lapsen kunnioitus.

VL-lyhytelokuvasta voi poimia myös muutaman laajemman suomalaisen kulttuurijärjestelmän. Puhumattomuuden kulttuuri, häpeämisen kulttuuri ja kulttuuri, jossa toisten asioihin

ei puututa ehtivät vilahtamaan lyhytelokuvassa. Puhumattomuuden kulttuuriin viitataan, kun kerrotaan kuritusväkivallan kohtaamasta eufemismista sekä silloin, kun kertoja pohtii miten lapsi käsittelee kokemaansa kuritusväkivaltaa. Usein lapsi vaikenee ja kätkee kaiken sisällensä, sillä jo pieni lapsi ymmärtää vanhempiensa käytöksestä, että kuritusväkivalta on väärin. Häpeämisen kulttuuri tulee esille isovanhempien suhtautumisesta omaan aikuiseseen lapseensa. ”Aina sua saa hävetä” lausahdus kuvastaa sitä vähättelevää tapaa, jolla jotkut vanhemmat suhtautuvat lapsiinsa ja heidän saavutuksiinsa. Milloin suomalainen vanhempi on liian ylpeä omasta lapsestaan?

Toisten asioihin puuttuminen on Suomessa vierasta. Se koetaan usein liian tungettelevana ja sellaisena pätemisenä, joka ei sovi suomalaiseen tapaan. Lyhytelokuvassa painotetaan kuritusväkivallan tuomitsevaa asennetta. Sen avulla aikuinen voi rohkaistua puuttumaan asiaan ja myös muissa perheissä tapahtuva kuritusväkivalta voitaisiin saada selville ja päättymään. Vanhemman ei tulisi hyväksyä kuritusväkivaltaa omassa perheessään, päiväkodissa tai naapurin lasten kokemana, sillä aikuisen velvollisuus on huolehtia heidän oikeuksistaan, jotka eivät ole siihen itse kykeneväisiä.

5 Lapsen oikeus väkivallattomaan lapsuuteen

Väkivallaton lapsuus alkaa tilanteesta, jossa lapsi on kokenut kuritusväkivaltaa ja muistelee sitä katsojalle. Tätä ennen on lyhyt äänimaailmaan perustuva johdatus sekä tilaajan nimi ja logo. Lyhytelokuva loppuu tilanteeseen, jossa aikuinen puhuu aikuiselle: ”lapsella on oikeus elää lapsuutensa ilman väkivaltaa”. Lopussa kuvaruutuun ilmestyy jälleen tilaajan nimi ja logo sekä rahoittajan logo. Lyhytelokuva etenee sykäyksittäin esimerkeistä informaatioon, asenteita vavisuttavista kuvitteellisista tilanteista konkreettisiin neuvoihin. Kuritusväkivallasta ei puhuta asiana, jota pitäisi piilotella, vaan asiana, jonka tulee loppua ajatuksissa ja käytännössä. Kuritusväkivalta ei lopu, mikäli asia ei ole esillä. VL -lyhytelokuvassa asia tuodaan esille – kuvilla, äänillä ja tilanteilla. Kyseessä on lyhytelokuva, jonka rakenne perustuu valistuksen argumenttiin. Tässä kappaleessa käsittelen sitä, miten lyhytelokuva voi aineistona kertoa kuritusväkivaltaa käsittelevästä valistuksesta ja pohdin omaa, koodien avulla tuottamaani analyysiä.

Älä lyö lasta -kampanjassa panostettiin medianäkyvyyteen. Televisiossa pyörivät mainoselokuvat tavoittivat varmasti yleisöä suomalaiskodeissa. Pidempi lyhytelokuva ei televisioesitykseen päässyt, mutta sekin oli esillä. Lyhytelokuvan muotoon puettu valistus sopii hyvin 2000-luvulle. Kuvallinen ja vauhdikkaasti etenevä informaatio tavoittaa erilaisen yleisön kuin jaettavaksi tarkoitettu painettu opas. Analyysissäni huomasin, että tiedon jakamisen kanavaksi valittu lyhytelokuva oli selkeästi hyvin suunniteltu valinta. Tunnettu näyttelijä ja ammattilaisista koostuva työryhmä, muun muassa Aku Louhimies, ovat selkeä merkki siitä, että Lastensuojelun keskusliitto on halunnut panostaa lyhytelokuvaan tuottaakseen pätkän, joka on laadukkaasti rakennettu, kuvattu ja näytelty. Sisältö on pohdittu tarkkaan, sillä noin kahdeksaan minuuttiin on täytynyt saada mahtumaan haluttu informaatio ilman, että katselukokemus kärsii ja asia tulee ymmärretyksi. Ilman tarkempaa analyysiäkin pitäisin VL -lyhytelokuvaa vaikuttavana kokemuksena sen antaman vahvan, mutta herkän kokemuksen vuoksi. Analyysiä tehneenä ymmärrän vielä paremmin lyhytelokuvan merkityksellisen otteen. Alun ääniraidalta kuuluva ”lyö sitä”, taustalla näkyvä raollaan oleva ovi ja muuttuvan valaistuksen avulla rytmitetty tarina ovat kaikki helposti huomiotta jääviä yksityiskohtia. Niiden merkitys katsomiskokemuksessa on kuitenkin tärkeä aiheen, tässä tapauksessa kuritusväkivallan, ymmärtämiseksi. Argumentin tekeminen ymmärrettäväksi ja selkeäksi ei pelkästään riitä, vaan katsoja tarvitsee kehyksen asialle. Aihe on pystyttävä liittämään omaan kokemusmaailmaansa.

VL -lyhytelokuvan argumentti on lapsen oikeus väkivallattomaan kasvuun. Lapsen oikeus elää ilman väkivaltaa on lyhytelokuvan kantava teema. Tätä oikeutta painotetaan katsojille. Aikuiskatsojien täytyy tietoisesti pitää kiinni lapsen oikeudesta ja olla hyväksymättä kuritusväkivaltaa missään tilanteessa. Lapsikatsojien tulee ymmärtää, että tällainen oikeus on olemassa ja heillä on mahdollisuus sitä myös vaatia.

Lyhytelokuvan viesti on tehty ymmärrettäväksi niin lapsille kuin aikuisillekin. Viesti on suunnattu kuritusväkivaltaa kokeneille lapsille ja siltä välttyneille lapsille sekä kuritusväkivaltaa käyttäneille aikuisille ja kuritusväkivaltaa käyttämättömille aikuisille. Näiden neljän kohderyhmän lisäksi lyhytelokuvaa suunniteltaessa oli otettava huomioon viestin muoto. Viesti ei saanut olla kuritusväkivaltaa kokeneen lapsen mielestä hävettävä eikä kuritusväkivaltaa käyttäneelle aikuiselle niin ahdistava, että suunnan muuttaminen koettaisiin liian vaikeana ja reaktiona olisi vain omien totuttujen tapojen puolusteleminen. Viestin meneminen perille tavalla, joka haastaa katsojan pohtimaan omia ratkaisujaan ja niiden vaikutuksia on kuin nuorallakävelyä. Loukkaavaksi koettu syyttely johtaa harvemmin muutokseen kun taas vääränä pidettävän asian perusteleminen ja uudenlaisen vaihtoehdon esitteleminen antaa mahdollisuuden toisenlaisen käytöksen syntymiselle.

Analyysiä tehdessäni havaitsin, että lyhytelokuvaan on valittu argumentit tarkasti. Jo heti *Väkivallattoman lapsuuden* alussa tuodaan esille se, että äitikin lyö. Tilastojen mukaan kuritusväkivallan käyttäjä on todennäköisemmin nainen kuin mies. (Ellonen ym. 2008, 60–61.) Tätä ehkä osaksi selittää se, että Suomessa edelleen naiset hoitavat omia lapsiaan miehiä todennäköisemmin ja ovat isiä useammin pääasiallisessa vastuussa lasten hoivasta. Käytännössä äidit ovat isiä enemmän tilanteissa, joissa voi sortua käyttämään kuritusväkivaltaa. Myös *lapselta aikuiselle* -jakson argumentit ovat varmasti ne yleisimmin kuulleet: ”se on pakko, kun ei muuten saa tottelemaan ja rauhoittumaan”, ”jos ei kurita, niin ei opi ymmärtämään, mikä on väärin”, ”jälkikäteen pyydetään anteeksi ja sitten jutellaan” ja ”muakin on kuritettu, eikä siitä jäänyt mitään traumoja”. Yllämainituista kaksi ensimmäistä on perusteluja omille toimintatavoille, joita aikuinen tuskin on edes pohtinut sen tarkemmin. Anteeksipyyttämisellä selitellään omaa tekoa, aikuinen tietää tavan olevan väärin, mutta ei osaa etsiä poispääsyä tavastaan ja siloittelee tekoaan itselle sekä lapselle. Viimeinen argumentti perustuu omaan kokemukseen, yksilötason tietoon, jota tuskin koskaan pystyy laajentamaan koskemaan isompaa joukkoa.

Tarmo Malmberg analysoi vuonna 1977 julkaistussa teoksessaan ensimmäisenä Suomessa elokuvan semiotiikkaa. Hänen mukaansa elokuva on ihanteellisella tavalla samalla kertaa selkeärajainen ja monitasoinen, mahdollistaakseen tutkimuksellisenä kohteena sellaisen leikkauspisteen, jonka kautta esimerkiksi joukkotiedotuksen kysymyksiä voi lähestyä (Malmberg 1977, 26). Valistuksellinen VL on juuri tätä. Se on tiivis kokonaisuus, jonka aikana tuodaan esille uusi käsite ja perusteet käsitteen käyttöönoton tarpeellisuudelle. Kuritusväkivaltaa kuvaileva lyhytelokuva on tärkeä yhteiskunnallinen näkemys. Kuritusväkivalta on ollut pitkään kiellettyä ja sen tulisi jo loppua.

Metodikseni valitsemani semioottinen Barthesin koodisto sisältää luettavan koodeja ja kirjoitettavan koodeja. Luettavan koodit ovat toiminnan koodi ja hermeneuttinen koodi. Koodien lukija on tiedon vastaanottaja. Nämä koodit etenevät loogisesti ja lukija ottaa tiedon vastaan siinä järjestyksessä, jossa se hänelle annetaan. VL -lyhytelokuvassa ei muodosteta kaarta, jonka eteneminen ajallisesti olisi tärkeää. Pyrkimyksenä on enemmän päästä ”ympyrä sulkeutuu” -ajatteluun, jossa alussa heränneet tunteet ja ajatukset saavat tukea sekä neuvoja lyhytelokuvan aikana ja lopuksi vahvistuksen: ”eikö sen pitäisi olla itsestään selvää?”. Koodeista puhuttaessa on myös hyvä muistaa, että merkkijärjestelmät on upotettu koko sosiaaliseen kenttään eivätkä ne muodosta viime kädessä puhtaita kokonaisuuksia. (Malmberg 1977, 72.) Tulkinta VL -lyhytelokuvasta vaihtelee katsojan mukaan. Tiedetyt piirteet ovat kuitenkin jokaisen katsojan ymmärrettävissä samankaltaisesti.

Kirjoitettavan koodit ovat seemien koodi, symbolien koodi ja referenssikoodi. Nämä koodit ovat avoimia ja luovia, näiden avulla tietoa vastaanotetaan omien merkitysten ja mielleyhtymien kautta. Nämä kolme koodia auttaa tulkitsemaan havainnoimaansa. Lyhytelokuvassa havainnoimista riittää ja siksi analyysikappaleistani merkittävimpänä pidän seemien koodin esiintuomia havaintoja. Raollaan olevan oven antama konnotaatio pakoreitistä tai uudesta alusta, ottaa huomioon katsojien erilaiset taustat. Jollekin katsojalle raollaan oleva ovi merkitsee omaa yksityistä ja turvallista rauhaa, toiselle taas suuntaa valita erilainen tapa toimia.

Koodien jakaminen kahteen eli luettavaan ja kirjoitettavaan, ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että Barthesin koodit ovat päällekkäisiä. Ne eivät ole itsenäisiä, vaan toisiaan selittäviä. Esimerkiksi toiminnan koodin avulla tekemäni jaksotus tuo esille hermeneuttisen koodin analyysissäni tarinan viestirakenteen. Tai symbolien koodia käyttäessäni selitän tarkemmin seemien koodin avulla tuottamaani analyysiä. Koodien päällekkäisyyden ym-

ymmärtäminen ja huomioonottaminen auttoivat pureutumaan tarkemmin lyhytelokuvan teemaan, lapsen oikeuteen elää ilman väkivaltaa. Teeman ymmärtäminen sysäsi minut ajattelemaan sitä, mikä on vaikuttavin tapa puhua valistuksellisesta asiasta. Miten valistuksellinen argumentti esitetään mahdollisimman vaikuttavasti eli siten, että siitä on mahdollisimman paljon hyötyä? Miten kohderyhmää saadaan valistettua mahdollisimman hyvin? Hyödyn saajina ovat tässä tapauksessa niin aikuiset ja lapset, mutta myös yhteiskunta. Yhteiskunnalle edullisinta on lakia noudattava ja kaikilla elämänalueillaan hyvinvoiva kansalainen.

Mainitsin aiemmin, että seemien koodin kautta tekemäni analyysi on mielestäni tutkielmassani merkittävin. Tämä johtuu pääasiassa niistä lukuisista konnotaatioista, joita tilanteiden tulkitseminen aiheuttaa. Minusta on mielenkiintoista miten lyhytelokuvan tekijät ovat joutuneet käsittelemään kuritusväkivallan piirteitä niin monesta suunnasta. Jokaisella katsojalla on oma kantansa kuritusväkivaltaan ja lyhytelokuvan on vastattava näistä jokaiseen. Seemien koodiin liittyvät denotaatio ja konnotaatio ovat samalla hyvin henkilökohtaisia, mutta julkisia. Malmberg (1977, 169) kirjoittaakin, että elokuva aina esittää, kuvaa ja denotoi joitain todellisuuden objekteja siirtäen ne samanaikaisesti osaksi kertomusta.

Referenssikoodiin tiiviisti liittyvä intertekstuaalisuus ei tarkoita lähteiden tutkimista. Se enemmänkin kuvaa tekstuaalista merkityksen liikettä. (Kuusamo 1996, 103.) VL-lyhytelokuvassa puhutaan kuritusväkivallasta Suomessa, mutta lainaus amerikkalaiselta ihmisoikeustaistelijalta ei hyppää irrallisena esille. Lyhytelokuvassa voidaan liikkua suomalaisesta kulttuurista valtameren yli, sillä kuritusväkivalta polkee lapsen oikeuksia siinä missä Yhdysvalloissa on jouduttu keskustelemaan tummaihoisten kansalaisten oikeuksista. Lapsen oikeuksien edistämisen puolesta taistelee monta eri tahoa viranomaisista järjestöjen työntekijöihin. Tärkeimpiä taistelijoita ovat kuitenkin me kaikki aikuiset. Arjen haasteita kohtaavien vanhempien on ymmärrettävä lapsen oikeus saada kasvaa ilman väkivaltaa.

6 Lopuksi

Tässä tutkielmassa lähdin liikkeelle siitä, että kuritusväkivalta on Suomessa kiellettyä. En ota kantaa siihen, miksi se haluttiin kieltää. En myöskään tutustu tarkemmin lapsen kehitysvaiheisiin, joihin kuritusväkivalta saattaa jättää syviäkin arpia. Ruumiillinen kuritus on asia, joka on ollut kiellettyä koko elinikäni. Edustan ensimmäisiä sukupolvia, joille laki on ollut turvaamassa oikeutta väkivallattomaan kasvuun.

Älä lyö lasta -kampanjan lyhytelokuvan nimi on *Väkivallaton lapsuus*. Lyhytelokuvan nimestä ei voisi päätellä sen kertovan kuritusväkivallasta. Ruumiillisen kurituksen hyväksyvä henkilö ehkä ajattelee, että eikö suurimman osan suomalaislapsista lapsuus ole väkivallaton. Ruumiillinen kuritus on kuitenkin yksi väkivallan muoto ja sen uhriksi joutuu edelleen Suomessa lapsia. Uusimmassa Lastensuojelun keskusliiton teettämässä tutkimuksessa vuodelta 2012 36 prosenttia vanhemmista oli tukistanut lastaan. (Sariola 2012, 8.) Lapsuus Suomessa ei välttämättä ole väkivallaton. Lyhytelokuvassa nouseekin esille vanhempien neuvonta ja opastus.

Kansallista kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelmaa valmistellut työryhmä teki yllättävän havainnon suomalaisia selvityksiä läpikäydessään. Selvitysten mukaan suurin riski joutua kuritusväkivallan kohteeksi on lapsella, joka on alle kouluikäinen, hänellä on erityishuomioita vaativia sairauksia kuten ADHD tai liikuntavamma ja hänen vanhempansa ovat itse kokeneet kuritusväkivaltaa ja uskovat sen vaikuttavuuteen. Mikäli vanhemmat eivät käytä kuritusväkivaltaa lapsen ollessa pieni, on hyvin harvinaista, että he turvautuisivat siihen myöhemminkään. (Älä lyö lasta... 2010, 35–36.) Pidänkin merkittävänä neuvolajärjestelmämme mahdollisuuksia tuoda esille kuritusväkivallan väkivaltainen luonne ja kurituksen ymmärtäminen lapsen pahoinpitelyksi. Neuvoloilla voisi olla vahva rooli opastaa, neuvoa ja tukea vanhempia kasvatustavastuussaan. VL -lyhytelokuvasta puuttuu kokonaan neuvolan rooli lasten ja vanhempien arjessa. Lyhytelokuva on tarkoitettu erityisesti koulun vanhempainiltoihin, mutta suurin osa lapsista on neuvolajärjestelmässä mukana kouluikäiseksi saakka eli jo ennen koulun järjestämiä vanhempainiltoja. On harmi, että näin hyvää jakelukanavaa ja -tapaa ei ole nähty tarpeellisena hyödyntää.

Kuritusväkivallasta valistaminen lyhytelokuvan avulla on tapa, jossa tiedolta on vaikea välttyä, mikäli näkee kyseisen pätkän. Esitteet ja oppaat voi aina laittaa paperinkeräykseen,

mutta vanhempainillassa esitettävä lyhytelokuva kerää katsojat samaan paikkaan samaan aikaan. Silmien pistäminen kiinni ei auta, tieto tulvi korvien kautta. Katsoja ei voi väittää, ettei tietäisi mitä kuritusväkivalta on lyhytelokuvan nähtyään.

Tutkimukseni yksi lähtökohta oli pohtia, mitä VL kertoo kuritusväkivallasta. Lyhytelokuvassa tulee esille monipuolisesti kuritusväkivaltaan liittyvät ongelmat. Lapsen surullinen kokemus kuritusväkivallasta, esimerkki kuritusväkivallan järjettömyydestä, neuvoja ja ohjeita sekä tieto aiheesta ovat monenlaisia tapoja käsitellä aihetta. Kuritusväkivalta ei ole yksiselitteinen asia, vaan siihen liittyy paljon erilaisia asioita muun muassa lapsen kokemukset, vanhempien kokemukset omassa lapsuudessaan ja vanhempien asenteet nyt. Ainoa yksiselitteinen asia on se, että kaikenlainen ruumiillinen kuritus on kiellettyä ja siihen myös VL-lyhytelokuvassa nojataan.

VL -lyhytelokuvassa kuritusväkivalta esitetään lapsen oikeuksia rikkovana toimintana. Lapsen oikeus fyysiseen koskemattomuuteen tuodaan esille puheissa ja teoissa. Esimerkki luunapin omalle aikuiselle lapselleen antavasta isovanhemmasta kuvaa hyvin sitä kuitua, joka lapsen ja aikuisten oikeuksien välillä on. Aikuisen oikeutta koskemattomuuteen pidetään itsestäänselvyytenä, mutta edelleen osa suomalaisista ajattelee, että vanhempi saa kajoa lapseensa kurittamismielessä.

Kuritusväkivallan ymmärtäminen pahoinpitelyksi on merkittävä asia. VL tukee sitä ajatusta, että omia asenteitaan voi muuttaa. Lyhytelokuva ei tuomitse aikuista tai lasta, mutta siinä tuomitaan kuritusväkivalta. Syyttävä sormi ei osoita vanhempaa, joka on käyttänyt lapseensa kuritusväkivaltaa, vaan kuritusväkivaltaa rankaisukeinona. Tärkeää on, että kuritusväkivaltaan mahdollisesti turvautuvat aikuiset eivät jumittuisi puolustamaan valintaansa, vaan keskittyisivät muokkaamaan asennettaan ja kehittämään toisenlaisia keinoja kasvat-
taa lasta. Pääpaino tulisi olla kuritusväkivallan ehkäisemisessä tiedottamisen, tuen ja opastamisen avulla. Oikeusasteella tehtävä työ kuormittaa yhteiskuntaa ja on varmasti hyvin rankkaa syytetyille ja uhrille.

Tutkimukseni lopuksi haluan vielä pohtia kansainvälistä reagoimista kuritusväkivaltaan. Bussman pohti 2004 kirjoittamassa artikkelissaan miten väkivallasta puhuminen ja väkivalta sanan aktiivinen käyttäminen vaikuttaa varmasti pitkällä tähtäimellä ihmisten käytökseen. Hän itse käyttää tekstissään vakiintunutta käsitettä ”corporal punishment”. (Bussman 2004, 304.) Väkivaltaa ei kuitenkaan mainita muiden maiden kuritusväkivaltaa kuvaavissa

käsitteissä. Sosiaali- ja terveysministeriönkin kansallisen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelman englanninkielisessä julkaisussa käytetään käsitettä "corporal punishment". Kunniaväkivalta on englanniksi "honour-related violence". Voisiko kuritusväkivallan kääntää englanniksi "punishment-related violence"? Näin kuritukseen liitettäisiin väkivalta ja otettaisiin taas askel kohti uudenlaista lähestymistapaa kuritusväkivaltaa kohtaan.

Lähteet

Barthes, Roland (1974) S/Z. Ranskasta englanniksi kääntänyt R. Miller. New York: Hill and Wang.

Bitensky, Susan H. (2006) Corporal punishment of children. A human rights violation. United States of America: Transnational Publishers, Inc.

Blom, Virpi (1998) Onko mainoksella merkitystä? Mainosten tulkinta Roland Barthesin koodiston avulla. Teoksessa: Anu Kantola & Inka Moring & Esa Väliaverronen (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Tampere: Tammer-Paino Oy. 200–228.

Building a Europe for and with children (2006). Osoitteessa http://www.coe.int/t/dg3/children/other%20langauges/TANGRAM%2005-10_en.pdf. Viitattu 8.2.2013.

Bussmann, Kai-D (2004) Evaluating the subtle impact of a ban on corporal punishment of children in Germany. Child Abuse Review Vol. 13, 292-311.

Durrant, Joan E. (2006) From mopping up the damage to preventing the flood: the role of social policy in preventing violence against children. Social Policy Journal of New Zealand, Issue 27, 1-17.

Durrant, Joan E. (1999) Evaluating the success of Sweden's corporal punishment ban. Child Abuse & Neglect, Vol. 23, No. 5 435–448.

Ellonen, Noora (2012) Kurin alaiset. Lasten ja aikuisten välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Ellonen Noora & Kääriäinen Juha & Salmi Venla & Sariola Heikki (2008) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Eskonen, Inkeri (2005) Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat te-
rapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Ju-
venes Print.

Hautanen, Teija (2010) Väkivalta ja huoltoriidat. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Heiskala, Risto (2000) Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kantokorpi, Mervi (1995) *Kuin avointa kirjaa*. Teoksessa Mervi Kantokorpi (toim.) *Kuin avointa kirjaa*. Leikkivä teksti ja sen lukija. Helsinki: Miktor. 7–14.

Krug Etienne & Dahlberg Linda & Mercy James & Zwi Anthony & Lozano Rafael (toim.)
(2005) Väkivalta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti. Helsinki: Terveystien edistämisen
keskus ry ja Lääkärin sosiaalinen vastuu ry.

Kulonen, Ulla-Maija (1996) Sanojen alkuperä ja sen selittäminen. Etymologista leksikografiaa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kuusamo, Altti (1996) Tyylistä tapaan. Semiotiikka, tyyli, ikonografia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 8.4.1983/361.

Lastensuojelun keskusliitto (2012) Osoitteessa
http://www.alalyolasta.fi/ala_lyo_lasta/oikeus_vakivallattomaan_lapsuuteen/filmi_ja_power_point_esitys_koulujen_kayttoon. Viitattu 8.3.2012.

Lepistö, Sari (2010) Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Malmberg, Tarmo (1977) Johdatus elokuvan semiotiikkaan. Tampereen yliopisto tiedotusopin laitos. Julkaisuja 34/1977.

Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? (2011) Osoitteessa <http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>. Viitattu 11.12.2011.

Oranen, Mikko (2001) Juuret, raamit ja numerot - lapsen aika projektina. Teoksessa Mikko Oranen (toim.) Perheväkivallan varjossa: Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu nro 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 13–40.

Poliisiammattikorkeakoulu, teema: lapsiin kohdistuva väkivalta (2012) Osoitteessa <http://www.poliisi.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/pages/27C9674A8E602AF1C2257A95003CB5C4> . Viitattu 3.12.2012.

Raise your hand against smacking! (2011) Osoitteessa http://www.coe.int/t/dg3/children/corporalpunishment/Presentation_en.asp. Viitattu 12.12.2011.

Sariola, Heikki (2012) Kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ja lapsiin kohdistuvan väkivallan kehitystrendejä Suomessa. Lastensuojelun keskusliiton Taloustutkimuksella teettämän kyselyn tulokset. Lastensuojelun keskusliitto. Osoitteessa http://www.lskl.fi/files/1336/LSKL_Kuritusvakivaltaa_koskevat_asenteet_ja_lapsiin_kohdistuvan_vakivallan_kehitystrendejä_Suomessa.pdf. Viitattu 15.6.2012.

Sariola, Heikki (2007) Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita. Haaste 4/2007, 7-9.

Sariola, Heikki (2006) Älkäämme lyökö lapsia – historiallinen asennemuutos etenee. Haaste 3/2006, 9-11.

Sarpavaara, Harri (2004) Ruumiillisuus ja mainonta. Diagnoosi tv-mainonnan ruumiillisuusrepresentaatioista. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Taskinen, Sirpa (1993) Väkivalta on vallan väärinkäyttöä. Teoksessa Sirpa Taskinen (toim.) Miten auttaa lasta? Lapsen fyysisen ja seksuaalisen pahoinpitelyn tutkimus ja hoito. Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 89. Helsinki. 13–25.

Unicef (2011) Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Helsinki: Edita.

Veivo, Harri (1995) Roland Barthes – tutkijan vallattomuus. Teoksessa: Mervi Kantokorpi (toim.) Kuin avointa kirjaa. Leikkivä teksti ja sen lukija. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 53–87.

Veivo Harri & Huttunen Tomi (1999) Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin. Helsinki: Edita.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. Helsinki 2010.

Liite

Väkivallaton lapsuus -lyhytelokuva. Osoitteessa

http://www.alalyolasta.fi/files/831/LSKL_Vakivallaton_lapsuus.mpg